

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Cíle, obsah a metody předškolního vzdělávání

Vypracovala: Markéta Hnízdilová

Vedoucí práce: Mgr. Eva Svobodová

České Budějovice 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 18. 3. 2019

.....

Markéta Hnízdilová

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Evě Svobodové za její ochotu, odbornou pomoc, rady a připomínky při psaní mé bakalářské práce. Dále děkuji Mgr. Kamile Doležalové za umožnění sledovat její přímou pedagogickou činnost.

Abstrakt

Cílem bakalářské práce je nahlédnout detailněji na cíle, obsah a metody práce učitelky v mateřské škole v teorii a praxi předškolního vzdělávání. Teoretická část se zabývá aktuálními cíli a obsahem, které jsou definovány v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání a metodami práce. Dále je vymezen předškolní pedagog, organizační formy a zásady předškolního vzdělávání. Praktická část obsahuje konkrétní metody, obsah a dosažení cílů konkrétního pedagoga v konkrétní třídě. V praktické části jsem provedla pozorování práce pedagoga (učitelky vedoucí praxi vysokoškolských studentů) a vedla jsem s ní rozhovory se záměrem zachytit proces pedagogického myšlení směřující ke stanovování cílů, obsahu a metod a jejich realizaci v prostředí konkrétní třídy mateřské školy.

Klíčová slova

Cíl, obsah, metoda, předškolní pedagog, mateřská škola

Abstract

The aim of this thesis is to provide a detailed description of the goals, educational content and working methods of a kindergarten teacher from the point of view of both theory and practice of pre-school education. The theoretical part deals with the current goals and content as defined in the Framework Educational Programme for Pre-school Education, and with the methods of work. In addition, the thesis defines the profession of a pre-school teacher, and the organizational forms and principles of pre-school education. The practical part presents specific methods, content of education and achievements of a particular teacher in a particular class. It is based on observing the work of this teacher, a supervisor of the teaching practice of university students, with whom I conducted interviews in order to follow the process of her pedagogical thinking aimed at setting the objectives, specifying the educational content, and choosing the methods of implementation in the environment of a particular kindergarten class.

Keywords

Objective, content, method, pre-school teacher, kindergarten

OBSAH

1	ÚVOD.....	7
2	TEORETICKÁ ČÁST	9
2.1	Charakteristika předškolního vzdělávání	9
2.2	Historický vývoj cílů, obsahu a metod předškolního vzdělávání.....	10
2.3	Cíle předškolního vzdělávání.....	12
2.3.1	Rámcové cíle	13
2.3.2	Dílčí cíle	14
2.3.3	Očekávané výstupy	15
2.3.4	Klíčové kompetence	16
2.4	Obsah předškolního vzdělávání	17
2.5	Metody předškolního vzdělávání.....	19
2.6	Osobnost předškolního pedagoga	20
2.6.1	Kompetence učitele	20
2.7	Organizační formy předškolního vzdělávání	21
2.8	Zásady předškolního vzdělávání	22
2.8.1	Zásady působení na dítě.....	23
3	PRAKTICKÁ ČÁST	25
3.1	Popis mateřské školy, učitele, třídy	25
3.2	Metodologie.....	26
3.2.1	Pozorování.....	26
3.2.2	Rozhovor	27
3.3	Mantry.....	27
3.4	Bloky.....	33
3.4.1	Téma: Sněhulák.....	37
3.4.2	Téma: Čert, Mikuláš a Anděl	41
3.4.3	Téma: LES	45
3.4.4	Téma: Šípková Růženka.....	48
3.5	Rozhovor:	50
4	VYHODNOCENÍ POZOROVÁNÍ A ROZHOVORU	54
5	ZÁVĚR	57
6	ZDROJE	59
7	SEZNAM PŘÍLOH.....	61

1 ÚVOD

Hlavním důvodem, proč jsem si vybrala právě takové téma, byla paní učitelka, která vedla mou pedagogickou praxi na vysoké škole. Byla pro mne vzorem a inspirací. Její metody a obsah vzdělávání mne samotnou utvrzovaly, že být učitelem v mateřské škole je poslání a že práce s dětmi není jen velká zodpovědnost, organizace davu nebo výchova a vzdělávání dětí dle tabulek. V jejím podání to v mých očích byla nejkrásnější práce, kde se děti cítily bezpečně a jistě, s paní učitelkou měly partnerský vztah a do mateřské školy se těšily jak děti, tak paní učitelka. Taková příjemná atmosféra a hravost zde vládly každý den. Paní učitelka byla vždy plná energie, připravená tu být pro děti po celý den a ukazovat jim svět v těch nejkrásnějších barvách.

Můj zájem vyvolalo hlavně to, jak paní učitelka dokázala efektivně řešit nejrůznější situace, partnersky přistupovala k dětem a přirozenou cestou je vedla k samostatnosti a odpovědnosti. Paní učitelka se zbytečně nerozčilovala, neplýtvala svou energií a byla láskyplně důsledná. Dokázala dětem jednoduchou cestou vysvětlit, co je špatné a jak se to dá napravit, protože když se chce, tak mnoho věcí napravit jde. Mnohdy jsem viděla i situaci, která mne přímo nadchla, a to, když paní učitelka vysvětlovala dítěti, že jeho má ráda, ale že se jí nelíbí chování, které si vybralo, že by příště mělo zvolit raději jinou cestu. Paní učitelka nevyužívala zbytečně mnoho slov, ale utvořila si vlastní věty, rčení či poselství, které dětem stále opakovala, až došlo k jejich zvnitřnění a přijetí. Tyto věty v praktické části mé bakalářské práce nazývám mantrami. Děti tyto věty velmi rychle pochytily a naučily se je nejen říkat, ale i využívat při samostatném řešení problému. To paní učitelce pomohlo k tomu, že u každého konfliktu nemusí asistovat a přitom ví, že její děti vyřeší spravedlivě. Musím zdůraznit, že i mně často přišly na mysl a leckdy mi pomohly.

Paní učitelka byla velmi ochotná mi s mou bakalářskou prací pomoci a podělit se o své metody, obsahy a dosahování cílů v praxi. Mám pocit, že mi více dala do mé budoucí praxe a i do mého osobního života. Proto jsem ráda, že se o její práci mohu podělit.

V teoretické části jsem se zaměřila na vývoj předškolního vzdělávání v oblasti cílů, metod a obsahu a jejich podobu dnes. Zaměřila jsem se i na dnešní pojetí předškolního pedagoga, organizační formy a zásady předškolního vzdělávání. V praktické části využívám osvědčených metod paní učitelky. Popisuji zde její mantry a jejich využití. Popisuji i průběh dne, využití činností a komunikaci s dětmi.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Charakteristika předškolního vzdělávání

Lidé často usuzují, že vést dítě předškolního věku je velmi snadné, protože ještě toho moc nezná a neumí, proto přijímá vše, co mu ukážeme. Dítě opravdu často našim zkušenostem a osvědčeným postupům ve výchově naslouchá a řídí se jimi. Proto bychom se měli zamyslet nad jeho bezbranností a důvěrou, kterou v nás vkládá. Předškolní výchova je tvůrčí činnost, jejíž záměr, postup a výsledek je promyšlen a kontrolován. Předškolní pedagogika se řadí mezi vědní obory. V teoretické rovině se zabývá problémy a zákonitostmi výchovy dětí předškolního věku (Opravilová, 2016).

Mateřská škola má institucionální charakter, jehož záměrem je navazovat na rodinnou výchovu, kterou nadále prohlubuje a rozšiřuje. Dítěti také poskytuje odbornou péči a základ pro jeho další vzdělávání. Dle Šmelové a Prášilové (2018) je předškolní vzdělávání organizovaným procesem, který se odehrává v určitém prostoru a čase, se systematickým a cíleně zvoleným učivem a směřuje k naplnění stanovených cílů (RVP PV, 2018).

V institucionálním vzdělávání dochází k vzájemnému působení pedagogů a žáků. Jejich vzájemná interakce by měla vést k naplnění společných cílů, tím je myšleno získání vědomostí a dovedností nebo vytvoření hodnot a postojů dítěte. Pro děti v předškolním věku jsou specifické jejich věkové zvláštnosti a od nich by se měla odvíjet i vzájemná interakce pedagoga a žáka (Svobodová, 2007).

Dle Kořátkové (2008) by mělo předškolní vzdělávání nabízet pro dítě vstřícné a podnětné vzdělávací prostředí, vhodné individuální přístupy ke každému a využití rozdílností k vytvoření společného soužití, pomoci, tolerance, vzájemného učení a empatie. Dále bychom se měli snažit propojit jednotlivá témata do bloků, aby docházelo k chápání souvislostí. V předškolním vzdělávání využíváme aktivizující metody stavěné na činnostech, které podporují radost a zájem o učení a poznávání. Caiatiová, Delačová a Müllerová (1995) doplňují, že je důležité vytvořit dostatek příležitostí pro sociální učení a přirozený rozvoj dítěte při volné (spontánní) hře. Šmelová a Prášilová (2018) upozorňují na to, že by spontánní a řízené aktivity měly být v rovnováze.

Předškolní vzdělávání utváří základy pro další vzdělávání především proto, že je podporován individuální rozvoj dětí. Po celou dobu docházky do mateřské školy obohacuje dětem jejich denní program a zajišťuje všem odbornou péči. Celkový čas strávený zde má být pro dítě radostný a také zdrojem spolehlivých a dobrých základů pro budoucí vzdělávání a život (Šmelová, Prášilová, 2018).

2.2 Historický vývoj cílů, obsahu a metod předškolního vzdělávání

Bečvářová (2003) uvádí, že předškolní výchova vždy hledala cesty, jak uskutečnit své cíle. A již v historii vidíme první pokusy o předškolní kurikulum. Opravilová (2011) dodává, že jako první kurikulum pro předškolní vzdělávání můžeme považovat *Informatorium školy mateřské* od Jana Ámose Komenského, které obsahuje přehledný a ucelený systém lidského vědění v oblasti vzdělávání dítěte předškolního věku, zabývá se základními principy, vztahy a souvislostmi jak v přírodě, tak ve společnosti. Jeho hlavním cílem nejsou ale vědomosti, ale klade si za cíl harmonické rozvinutí a utváření lidské bytosti. Dle Zormanové (2012) právě Komenský využíval přirozenou metodu učení a to poznávání a napodobování přírody.

Horká a Syslová (2011) uvádí, že díky rozvoji průmyslu v 18. a 19. století a s tím související potřebou zaměstnanosti žen, začaly vznikat první předškolní instituce, které z počátku měly pouze výchovný ráz. Vznikaly nejprve opatrovny, na ně navazovaly dětské zahrádky a až poté vznikaly mateřské školy. První vzniklou opatrovnu v Praze Na Hrádku, v roce 1832, vedl Jan Vlastimil Svoboda, který napsal dílo „Školka“, které je první českou metodikou výchovné práce v předškolním věku. V roce 1864 vznikla první dětská zahrádka a následně v roce 1869 vznikla pod vedením M. Riegrové mateřská škola u Sv. Jakuba. Již v roce 1872 byl vydán výnos o mateřských školách, který rozlišil tyto tři instituce. Cílem mateřské školy bylo doplnit rodinnou výchovu a zároveň připravit na školu. Opatrovny měly prvotně pečovatelskou funkci a úkolem jeslí bylo pečovat o děti do tří let. Dále bylo zakázáno v těchto institucích vyučovat trivium. Opravilová (2016) doplňuje, že učitelé vytvářeli převážně organizované činnosti a dbalo se na veřejnou kontrolu. To mělo za důsledek potlačení nezávislé činnosti a individuální svobody dítěte. Děti měly jasná pravidla, která omezovala jejich pokusy o vlastní jednání a myšlení. Místo citlivého zhodnocení

potřeb, zájmů a možností každého dítěte se vyžadovala poslušnost. Otevřela se tím nejen cesta rozumného vedení, ale i manipulace.

Svobodová et al. (2010) uvádí, že po roce 1989 začali učitelé mateřských škol cítit potřebu vést děti jiným způsobem, který by vedl děti k samostatnosti, demokratickým hodnotám a zároveň respektoval osobnost a individualitu dětí. Koťátková (2008) dodává, že v roce 1990 začalo hledání, jak naplnit nové formy pedocentrického přístupu. Snahou bylo docílit, aby cíle, obsah a metody předškolního vzdělávání vyvolaly rozvoj vrozených schopností a zároveň aby podnítily získávání nových zkušeností a poznatků. Po tomto roce měly mateřské školy možnost utvářet svou podobu svobodně a hledaly podporu svého snažení o změnu. Učitelé zodpovědně, profesně a tvořivě vykonávali práci, která byla zaměřena pouze pro užitek dětí. Bečvářová (2003) zmiňuje, že se programy mateřských škol začaly velmi lišit. A to vyvolalo potřebu vzniku jednotného kurikulárního dokumentu. Koťátková (2008) dodává, že v roce 2001 je vydán *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Mateřské školy se tím oficiálně staly nedílnou součástí vzdělávacího systému se svým vzdělávacím programem, který je zpracován pouze jako základ vzdělávání. Udává, kam máme směřovat při vzdělávání, hlavní principy pro práci s předškolními dětmi a jak jejich dovednosti, schopnosti a poznatky rozvíjet. Krejčová, Kargerová a Syslová (2015) doplňují, že demokratické a humanistické změny byly formálně v našem školství uznány v podobě školského zákona (2004) a stanoveny do kurikulárních dokumentů. Spilková (2005) shrnuje, že místo direktivních, autoritativních a manipulativních škol vstupuje do popředí model školy založený na spolupráci, komunikaci a osobnostně rozvíjejícím přístupu. Krejčová, Kargerová a Syslová (2015) poukazují na to, že nový vzdělávací model využívá i nových cílů vzdělávání, které jsou naplňovány díky novým strategiím, které se výrazně liší od těch původních. Například podpora spontánního učení a aktivit, které vycházejí ze zvědavosti, zkušeností a potřeby objevovat.

Opravilová (2016) uvádí, že díky reformě pedagogiky se otevřela cesta k objevení hodnot předškolního dětství. Důležitá je změna v přístupu k dětem. Nová výchova se utvářela i ve vzdělávacích programech, které označujeme jako alternativní programy. Mnohé myšlenky se dají označit jako nadčasové a nosné, proto se ve světě

dodnes uplatňují a soudobé školy z nich těží. V nové reformní výchově se cíle, obsahy, formy, metody i organizace odlišují. Utvářejí si vlastní výchovný přístup, který má lépe odpovídat představám o rozvoji osobnosti dítěte. Mezi tyto alternativní směry ve výchově patří předškolní výchova Marie Montessori a Rudolfa Steinera či vzdělávací programy jako je Začít spolu, Zdravá mateřská škola a Lesní mateřské školy.

2.3 Cíle předškolního vzdělávání

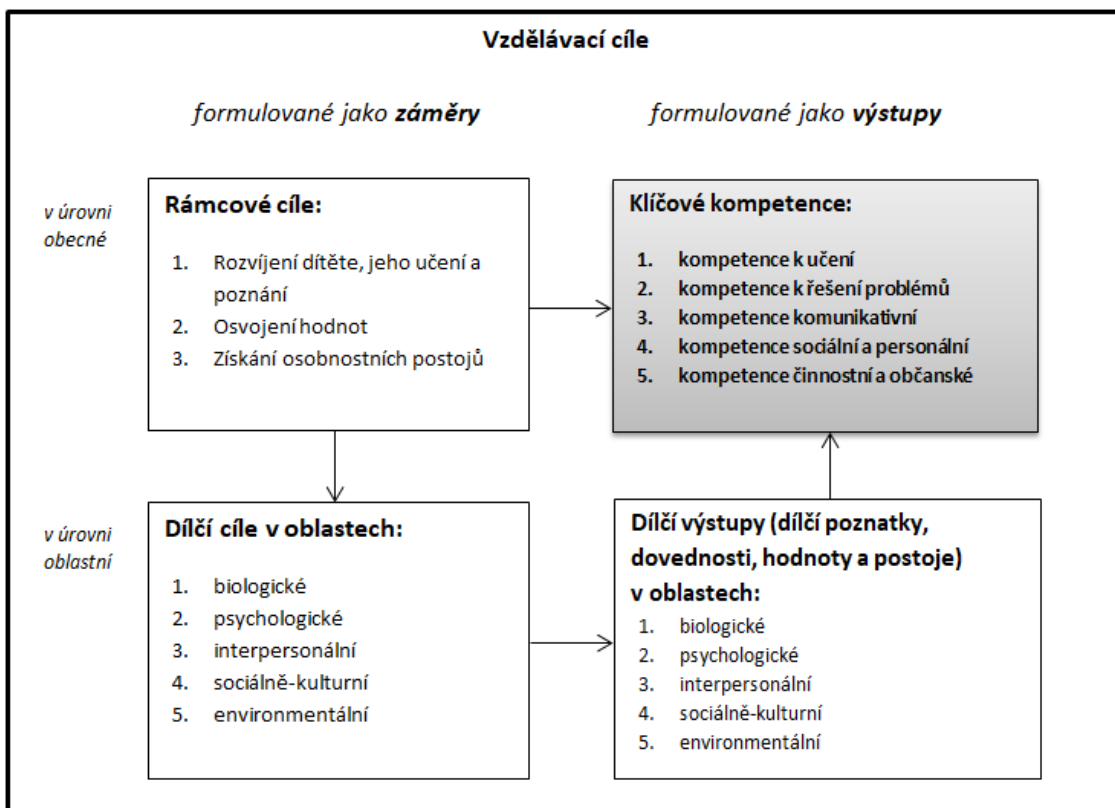
Obecné cíle výchovy a vzdělávání vycházejí z individuálních a společenských potřeb a jsou definovány v Bílé knize. Všeobecným cílem je vychovat a formovat jedince harmonicky rozvinutého po stránce tělesné, duševní a duchovní a zároveň se snažit o harmonii rozumu, citu a vůle. Člověk by měl být dále tvořivý, samostatný, zodpovědný, pravdivý a vnitřně svobodný (RVP PV, 2018).

Bytešníková (2012) uvádí, že aktuální předškolní vzdělávání má za cíl rozvíjet osobnost všech dětí a zároveň věnuje pozornost jejich individuálním potřebám, schopnostem a možnostem. Horká a Syslová (2011) doplňují, že cíle předškolního vzdělávání dnes už nevychází ze vzdělávacího obsahu, ale zaměřují se na celkový rozvoj osobnosti dítěte. Je velmi důležité propojení školy a rodiny k vzájemné spolupráci. Hlavně pro doplnění rodinné výchovy a kompenzaci nedostatků ve vývoji u dětí.

Činnosti v mateřské škole by měly být pro děti přirozené a měly by probíhat v prostředí podněcující k aktivnímu rozvoji a učení. Pedagog by činnost měl vést záměrně a cílevědomě, aby dosáhl stanoveného cíle. Mateřské školy definují společně s RVP PV vzdělávací cíle, které pak rozpracují do záměrů a očekávaných výstupů. Vzdělávací cíle, formulované jako záměry, jsou důležité pro plánování a průběh činností. K evaluaci pokroků u dětí nám pomohou vzdělávací cíle formulované jako výstupy. Jasně uvedený záměr by měl být na začátku každého Školního vzdělávacího programu (Svobodová, 2007).

V Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (2018) jsou cíle předškolního vzdělávání uvedeny do čtyř kategorií, které jsou mezi sebou propojené. Svobodová et al. (2010) doplňuje, že v obecné úrovni RVP PV stylizujeme záměry jako rámcové cíle, které jsou univerzální pro předškolní vzdělávání. Konkrétnější jsou záměry v úrovni oblastní, které se vyznačují jako cíle oblastní. Stanovují,

co by měl pedagog v určité oblasti podporovat a sledovat u dítěte. Pedagog by měl tyto cíle řádně znát a také s nimi pracovat.

Obrázek 1. Vzdelávací cíle (RVP PV, 2018, s. 9)

2.3.1 Rámcové cíle

Účelem předškolního vzdělávání je rozvoj jedince po fyzické, psychické a sociální stránce, aby se tak dítě stalo jedinečnou a poměrně samostatnou osobností pro život. K dosažení takového optimálního všestranného rozvoje napomáhají rámcové cíle, které jsou přirozené a všeobecné. Učitel podporuje, aby došlo k naplnění všech rámcových cílů. Pokud jsou rámcové cíle naplňovány, dítě získává základy klíčových kompetencí (RVP PV, 2018).

Kolláriková, Pupala et al. (2001, s.127) zahrnují do rámcových cílů v předškolním vzdělávání: „pomoc dětem v jejich rozvoji, učení a poznání, pomoc při osvojování si základů hodnot i pomoc dětem stát se samostatnou osobností působící na své okolí.“ Svobodová (2007, s. 13) doplňuje, že tyto cíle nám v průběhu každodenních činností a situací v mateřské škole pomáhají sledovat, zda se naše působení ubírá správnou cestou a nabízejí možnost, jak ho upravit. Cíle si můžeme upravit do otázek: „Co se dítě právě teď učí? S jakou hodnotou se právě teď setkává?“

Měly děti prostor pro samostatnost a možnost ovlivnit situaci, ve které se nacházely?“

Proto učitelé pracují cílevědomě nejen v řízených činnostech, ale po celý den.

Dále dle Kollárikové, Pupaly et al. (2001) by měl být kladen důraz na přirozenost, naplňování potřeb a na získávání zkušeností v oblastech osobního rozvoje. Nejobecnějším cílem předškolní výchovy pro optimální rozvoj individuálních předpokladů dítěte je, aby získalo pro život důležité kompetence tzv. klíčové kompetence.

2.3.1.1 Rámcové cíle a plánování

Svobodová (2007) uvádí, že úkolem pedagogů v mateřské škole je vytvořit nabídku aktivit, které vycházejí z obsahu školního programu. Pro děti by učení mělo být prožitkem, zábavou a radostí. To samé by mělo platit pro učitelku, proto je dobré stavět na tom, co učitelku baví a co umí. Také se soustředit na to, co zajímá, baví a potřebují děti. Při plánování nám mohou pomoci otázky: Co chci, aby děti poznávaly a učily se? Jaké hodnoty by měly poznat? Jak mohu dětem dát prostor k samostatnosti a k ovlivnění situace?

Dalším hlediskem pro plánování je vzdělávací obsah formulovaný v RVP PV, který zasahuje do všech vzdělávacích oblastí. V RVP PV (2018) je vzdělávací obsah vymezen, aby pomohl naplňovat záměry a dále dosahoval rámcových cílů.

2.3.2 Dílčí cíle

Pedagogové si vytyčí dílčí vzdělávací cíle, které skrz vzdělávací nabídku postupně plní. U dětí, podle jejich možností, tak dosahují očekávaných výstupů, a proto vzniká základ pro klíčové kompetence (Svobodová et al., 2010).

Co by v jednotlivých vzdělávacích oblastech měl pedagog sledovat a podporovat v průběhu celého předškolního vzdělávání, nám vyjadřují dílčí cíle. Cíle jsou ale pořád dost obecné, proto je třeba si je více zkonkretizovat. K tomu nám pomůže vědět, co budeme chtít děti učit, aby to byla práce cílevědomá v každé situaci. Při realizaci činností je lepší, když si učitelka stanoví své PROČ, svůj cíl a ten realizuje. Podstatné je, aby veškeré činnosti v mateřské škole děti rozvíjely a byly jim přínosem. To je znakem, že učitelka přemýšlí o dětech a přihlíží jejich potřebám, což se výrazně projeví na volbě činností (Svobodová, 2007).

Dílčí cíle nám ukazují veškeré cesty, kterými se máme vést, a mapují směry, na které nesmíme zapomenout. Mohou nám sloužit i k porovnání vlastních cílů, zda jsou v souladu s RVP PV. Dále pomáhají i při zpětné vazbě, zda byly všechny oblasti dílčích cílů zastoupeny a pokud ne, zaměříme se na jejich realizaci v jiném celku, protože žádná oblast nesmí být vynechána nebo být považována za nedůležitou. Absence některé z oblastí by narušila jednotu a mohla by mít následky na celý život (Svobodová, 2007).

2.3.3 Očekávané výstupy

Očekávané výstupy jsou dílčí, neboli oblastní výstupy vzdělávání, které můžeme považovat za dosažitelné v této vzdělávací úrovni. Mají charakter kompetencí, čili způsobilostí, které by dítě mělo zpravidla na konci školní docházky dokázat. Dle individuálních možností dítě všechny způsobilosti zvládnout nemusí (RVP PV 2018).

Svobodová (2007) doplňuje, že nám očekávané výstupy mohou být nápomocny při plánování vzdělávacích činností. K jakým vědomostem, dovednostem, postojům a návykům chceme dětem naším působením ukázat cestu.

2.3.3.1 Cíle z pohledu dětí

Jak už bylo zmíněno, tak veškeré činnosti v mateřské škole by měly být pro pedagoga cílevědomé, zato pro děti mají být přirozené, ale nemůžeme říci, že děti žádné cíle nemají. Jejich cíle se vytváří přirozenou cestou a vyplývají z jejich zájmů, aktuálních potřeb a činností, které přímo vycházejí z jejich zkušeností a přirozených podmínek, proto jsou často krátkodobé. Pokud paní učitelka dokáže při tvorbě nabídky zohlednit dětské potřeby a zájmy, tak se činnost stává pro dítě více přirozenou a paní učitelka může do činností snadno doplnit záměry, které potřebuje cílevědomě sledovat (Svobodová, 2007).

Velkou motivací pro děti může být, když jim srozumitelně a konkrétně přiblížíme náš cíl, kterého chceme dosáhnout a možnost jeho naplnění. Dítě se tak lépe snaží požadované dovednosti dosáhnout (Svobodová, 2007).

2.3.4 Klíčové kompetence

Belz a Siegrist (2001) uvádí, že pojem klíčové kompetence není pojmem novým, protože jako první ho už využíval v roce 1974 Mertens. Dnes ho ale velmi aktivně využíváme ve školství. Pojem klíčové kompetence představují v rámci vzdělávání a výchovy učební kroky k rozvoji osobnosti. Proces získávání klíčových kompetencí je pro každého celoživotním procesem.

Klíčové kompetence, jak uvádí Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (2018) se v současném předškolním vzdělávání reprezentují jako výstupy. Jsou formulovány jako soubor předpokládaných dovedností, vědomostí, postojů, hodnot a schopností, které jsou důležité pro rozvoj a budoucí uplatnění jedince. Jejich obsah a pojetí vyplývají z hodnot společnosti a představ o tom, jaké kompetence nejlépe přispívají ke spokojenému životu a vzdělání člověka. Tyto kompetence by měly být propojené a navzájem se doplňovat. Měly by tvořit základ pro vzdělávání jak předškolní, základní, tak i střední a dále bychom je měli dotvářet v průběhu života. V předškolním vzdělávání se vytváří základy pro klíčové kompetence. Pokud jsou tyto základy nedostatečné, mohou celou vzdělávací cestu znevýhodnit a brzdit. Dítě, které ukončí předškolní vzdělávání, by mělo mít základ pro **kompetence k učení, kompetence k řešení problému, kompetence komunikativní, kompetence sociální - personální a kompetence činnosti - občanské.**

2.3.4.1 *Kompetence k učení*

Po získání této kompetence dítě dokáže udržet pozornost, dokáže si všímat souvislostí, uplatňuje své zkušenosti, má základní poznatky o světě, vytváří otázky a hledá odpovědi, učí se hodnotit sebe a ocenit druhé. Pokud má pozitivní zpětnou vazbu, učí se s chutí, vědomě a dovede k učení vyvinout určité úsilí (RVP PV, 2018).

2.3.4.2 *Kompetence k řešení problému*

Tato kompetence dítěti pomáhá k samostatnému řešení problému. Dítě je řeší podle bezprostřední zkušenosti, pomocí pokusu a omylu, někdy při řešení vymýšlí nové postupy. Nemělo by se bát chybovat, protože pozitivní hodnocení by mělo přijít za úspěch i snahu. Chápe, že vyhýbání se řešení problému nikam nevede a že svou aktivitou může mnoho ovlivnit (RVP PV, 2018).

2.3.4.3 Kompetence komunikativní

Dítě by mělo na konci předškolního období gramaticky správně ovládat řeč, vyjádřit své prožitky, myšlenky i potřeby, využívat gest i mimiky. Dále rozvíjet svou slovní zásobu a zdokonalovat se v činnostech předcházejících psaní a čtení. Zvládat být komunikativním bez ostychu a zábran. Dále chápat, že lidé mluví různými jazyky a získávat základy pro jejich učení (RVP PV, 2018).

2.3.4.4 Kompetence sociální a personální

Dítě dokáže vyjádřit svůj názor, rozhodnout o svých činnostech a také za ně odpovídat a nést důsledky. Začíná si osvojovat empatii a smysl pro spravedlnost. Ve skupině se dokáže prosadit, podřídit a spolupracovat. Dokáže utvořit i dodržet pravidla a uzavřít kompromis. Chápe, že lidé jsou různí a že mohou kdykoliv odmítnout nepříjemnou komunikaci. Vyvarovat se agresivitě, ponižování a ubližování a také se dokáže těmto jevům ubránit (RVP PV, 2018).

2.3.4.5 Kompetence činnosti a občanské

Své veškeré činnosti plánuje, řídí, organizuje a vyhodnocuje. Uvědomuje si, že se rozhoduje svobodně, ale zároveň i zodpovědně. Zná a snaží se být v souladu s lidskými normami a hodnotami. Chápe, že má svá práva a uvědomuje si i práva druhých. Dbá na bezpečí a zdraví druhých i na to své (RVP PV, 2018).

Autorky Svobodová, Váchová a Vítečková (2012) doplňují, že pokud chce pedagog kontrolovat své stanovené cíle pomocí očekávaných výstupů, tak už není zapotřebí, aby je konfrontoval ještě s klíčovými kompetencemi, protože očekávané výstupy k nim směřují.

2.4 Obsah předškolního vzdělávání

Vzdělávací obsah je definován v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání, který odpovídá specifice předškolního věku (Oprailová, 2016).

V RVP PV (2018) je uvedeno, že základním prostředkem pro vzdělávání dítěte předškolního věku je vzdělávací obsah, který je v RVP PV vymezen tak, aby pomáhal k naplnění vzdělávacích cílů a záměrů. Vzdělávací obsah je formulován na obecné

úrovni v podobě očekávaných výstupů a vzdělávací nabídky pro věkovou skupinu dětí od 2 do 6 (7) let. Aby odpovídal specifikům předškolního vzdělávání, činnostní povaze a integrované podobě, snažíme se formulovat vzdělávací obsah tak, aby byl kompaktní, členění je vnímáno jako pomocné. Vzdělávací obsah je členěn do pěti oblastí, které se navzájem prostupují, prolínají, podmiňují a ovlivňují, proto je přirozeně dosažená celistvost dětské osobnosti a přirozenou cestou probíhá i její začlenění do sociálního a životního prostředí. Čím víc ve vzdělání budou propojeny všechny oblasti a podmínky, tím je vzdělávání účinnější, přirozenější a hodnotnější. Všechny oblasti vzdělávacího obsahu jsou pro učitele srozumitelně zpracovány, aby s nimi mohli dále pracovat. Obsahuje oblast biologickou, psychologickou, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální. Dle Kořátkové (2008) první dvě oblasti se týkají specifik dětského myšlení a vnímání, které se odráží v jeho pedocentrismu. Veškeré vnímání světa je přes jeho prožitky, potřeby a požadavky, protože předškolní dítě je zaměřeno hlavně samo na sebe. A další tři oblasti vedou dítě k druhým lidem, kde i samo sebe přijímá jako součást společenství. **Dítě a jeho tělo** je oblast, ve které se objevují i fyziologické potřeby rozvoje organismu spojené s potřebou aktivity a pohybu, s rozvojem pohybových a tělesných funkcí, s koordinací, zdatností a motorických dovedností. Dále dle RVP PV (2018) také dítě učíme sebe obslužným činnostem a zdravým životním postojům a návykům. K oblasti **dítě a jeho psychika** Kořátková (2008) dále uvádí, že se zde zaměřujeme na podporu dobrého rozvoje veškerých psychických funkcí jako je myšlení, paměť, soustředění, vnímání, city, učení, vůle a tvořivost. Obsahuje další tři okruhy. Prvním je *Jazyk a řeč*, druhým *Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace* a třetím okruhem je *Sebepojetí, city a vůle*. Oblast **dítě a ten druhý** se zabývá podporou utváření vztahů k dospělým a jiným dětem za pomoci komunikace a jiných sociálních dovedností. V okruhu **dítě a společnost** vstupujeme do sociálně kulturní oblasti a pomáháme zde dětem najít své místo. Poznáváme zde život lidí ve společenství, kde jsou určitá pravidla soužití a hodnoty v oblasti umění a kultury. Poslední oblast **dítě a svět** je stavěna na životním prostředí, na základním fungování světa a na tom, jak jej člověk ovlivňuje. Zde pomáháme dětem, aby získaly odpovědný vztah k okolí a přírodě.

2.5 Metody předškolního vzdělávání

Překlad slova metoda z řečtiny znamená cesta k něčemu. V předškolním vzdělávání je to cesta k cíli, naplnění záměru či dosažení očekávaných výstupů. Cíle, které si stanovíme, mohou být dle Svobodové: *„obecné (rámcové cíle), zaměřené k získání určitého výstupu: tedy obecné dovednosti, vědomosti, postoje či schopnosti (díličí cíle) a cíle záměrné k získání konkrétní dovednosti, vědomosti, postoje či schopnosti (konkrétní záměry učitelky).“* Do třech kategorií si můžeme rozdělit i metody: *„metody zaměřené k naplňování obecných cílů, metody zaměřené k naplňování díličích cílů a metody zaměřené k naplňování konkrétních záměrů učitelky“* (Svobodová, 2007, s. 22).

„Pro naplnění předpokladů a možností optimálního rozvoje osobnosti každého dítěte je nutné uplatňovat v předškolním vzdělávání odpovídající metody a formy práce. Vhodné je využívání prožitkového a kooperativního učení hrou a činnostmi dětí, které jsou založeny na přímých zážitcích dítěte, podporují dětskou zvědavost a potřebu objevovat, podněcují radost dítěte z učení, jeho zájem poznávat nové, získávat zkušenosti a ovládat další dovednosti. Ve vzdělávání je třeba využívat přirozený tok dětských myšlenek a spontánních nápadů a poskytovat dítěti dostatek prostoru pro spontánní aktivity a jeho vlastní plány. Učební aktivity probíhají především formou nezávazné dětské hry, kterou se dítě zabývá na základě svého zájmu a vlastní volby“ (RVP PV 2017, s. 8).

Opravilová a Gebhartová (2011) uvádějí, že skrz hru můžeme pozorovat i úroveň rozvoje dítěte. Pozorujeme jeho vnímání, pozornost, míru soustředění, zkušenosti, tvořivost, smysl pro pravidla a jeho vyjadřovací schopnosti.

Vzdělávací metody učitelům napomáhají k cílevědomému uspořádání všech aktivit, které vedou k dosažení cílů předškolního vzdělávání. Učitel má možnost vybrat si z celé řady metod, které při správném využití a kombinaci dokáží výrazně ovlivnit vzdělávací výsledky (Šmelová, Prášilová, 2018).

2.6 Osobnost předškolního pedagoga

Vališová a Kasíková (2007) uvádí, že být pedagogem znamená rozumět světu, žákům a studentům, vzdělávacímu prostředí, vytvářet a realizovat vhodné vzdělávací strategie a umět jednat s kolegy. Smyslem této profese je předat z generace na generaci kulturní dědictví a přivést je tak do světa dospělých. Svobodová, Vítečková et al. (2017) doplňují, že učitel v mateřské škole je také průvodcem, který je seznamuje s hodnotami lidskosti (jako je empatie, spolupráce a pomoc druhým).

Učitel je kvalifikovaný odborník v oboru pedagogiky a jeden z klíčových aktérů procesu vzdělávání. Podílí se na edukačním prostředí, klimatu třídy, organizaci a koordinaci žáků, také celý proces učení řídí a hodnotí. Učitel by měl mít sám rozvinutou osobnost, aby se mohl podílet na rozvoji osobnosti druhých. Měl by to být člověk s vyvráslou osobností a s mnoha dovednostmi, který bere tuto práci jako poslání. Po celý život by se měl dále vzdělávat a zdokonalovat, protože podmínky učitelské práce a požadavky na pedagogy se mění ruku v ruce s proměnou života ve společnosti. Pro takové změny se od učitelů vyžaduje vysoká míra autonomie, flexibility, profesního sebevědomí, sebereflexe, učitelské etiky a rozvinuté sociální kompetence. Konkrétně učitelka v mateřské škole by měla ovládat mnoho dovedností. Například ruční práce, hru na hudební nástroje, malování, divadlo a podobně. Dále by měla být vybavena i profesními kompetencemi (Svobodová, Vítečková et al., 2017).

2.6.1 Kompetence učitele

V odborné terminologii jsou kompetence vysvětleny jako soubor dovedností, znalostí, metod, postojů a zkušeností, které nám pomáhají k řešení životních situací a nejrůznějších úkolů. Profesní kompetence mají být rozvojeschopné a utvářejí se průběžně jak v době pregraduální přípravy, tak praxe. Do struktury předpokladů kompetencí pedagoga řadíme: kompetence předmětové, kompetence didaktické, kompetence pedagogické, kompetence intervenční a diagnostické, kompetence komunikativní, sociální a psychosociální, kompetence normativní a manažerské, kompetence osobnostně a profesně kultivující (Svobodová, Vítečková et al., 2017).

Langová (1992) uvádí, že učitelská práce je náročná na adekvátnost a rychlost rozhodování a reakcí, na samostatnost, pohotovost, tvořivost a pružnost. Je to práce náročná na odolnost, sílu a stabilitu osobnosti a energii, proto by si učitel měl najít čas i pro rozvoj svých zájmů, vztahů a své osobnosti. Je to důležité pro jeho zdraví, lepší pohled na svět a může tak i lépe děti obohatit. Maňák (2001) doplňuje, že do požadavků na učitele se počítá i kreativita. Tvořivý učitel rozvíjí lépe aktivitu dětí, tvořivost, samostatnost a podněcuje k divergentnímu myšlení, flexibilitě, fantazii a sebehodnocení. Hledá nové cesty a postupy k dosahování cílů a snaží se neupadnout do stereotypu. Sám je plný optimismu, dobré nálady, smyslu pro humor a hravosti.

V mateřské škole má učitel vést vzdělávání tak, aby se zde děti cítily dobře, aby se zde rozvíjely v harmonii se svými možnostmi a schopnostmi a aby byl podněcován jejich individuální rozvoj. Učitel by měl dodávat k učení dostatek podnětů, měl by utvořit ve skupině příjemné vztahy a umožnit dítěti speciální pomoc a podporu. Učitel by měl dokázat podpořit u dětí radost, sebedůvěru a sebevědomí, rozvoj řeči a jazyka. Dětem pomáhá pochopit, že jejich vlastní aktivity mohou ovlivnit okolí RVP PV (2018).

2.7 Organizační formy předškolního vzdělávání

Mateřská škola se snaží organizaci přibližovat životu dítěte v rodině a zároveň vytváří podmínky pro jeho příznivý rozvoj. Formy předškolního vzdělávání se liší od jiných druhů škol. Nejde jen o vzdělávání při řízených činnostech, ale dítě se vzdělává ve všem, co se odehrává v mateřské škole. Má to své výhody i rizika, kterých by si učitelé měli být vědomi (Svobodová, 2007).

V předškolním vzdělávání využíváme tři organizační formy. První je **frontální**, neboli hromadná forma výuky, kde učitel má dominantní postavení a vyžaduje společnou práci, tempo a postup. Tato organizace je vhodná například při ranním či komunitním kruhu. Aby nebyla potlačována samostatnost dětí, zařazujeme i **skupinovou** výuku, kde si děti musí rozdělit práci, snaží se prosadit si svůj názor a učí se vzájemné spolupráci. Skupiny si děti mohou vybrat samy nebo je vybere paní učitelka, někdy je ale nutné si uvědomit, že volba partnera je důležitou podmínkou pro pocit jistoty při práci. Další formou je **individuální** výuka, kdy pracuje jeden učitel s jedním dítětem. Tuto formu preferujeme s dětmi, které mají speciální vzdělávací

potřeby či s dětmi, které potřebují specifické postupy učení kvůli jejich zdravotnímu postižení. Také individuální přístup využíváme, abychom podpořili rozvoj slabých stránek dítěte. K rozvoji silných stránek ji využíváme bohužel méně. Všechny tyto formy vzdělávání jsou obsaženy v projektovém učení, které je mateřské škole nejbližší díky integrovanosti učiva vztahujícímu se k tématu. V mateřské škole však nepracujeme s projekty, ale spíše s integrovanými celky, ve kterých absentuje podíl dětí a dalších subjektů na plánování, které je spíše záležitostí pedagogů (Krejčová, Kargerová, Syslová, 2015).

(Svobodová, 2007) Den v mateřské škole má své části. Zahrnujeme do nich volnou hru, řízenou činnost, stravování, odpočinek a hygienu, pobyt venku, rituály, cvičení, kroužky a další nepravidelné činnosti. Velký přínos pro učení dítěte nese spontánní činnost neboli **volná hra**. Prostřednictvím této formy se děti samovolně učí novým dovednostem, vědomostem, návykům, také získávají zkušenosti, postoje a navazují sociální kontakty s vrstevníky. Při takové hře je učitel pouze v roli pozorovatele či spoluhráče, proto by neměl hru omezovat, ovlivňovat či vnucovat. Učitel může hru spíše obohatit nápady, připravit materiál, korigovat chování dětí či být nápomocen při řešení konfliktů. Krejčová, Kargerová, Syslová (2015) uvádí, že další částí je **řízená činnost**, kterou vede po celou dobu pedagog. Ten ji zorganizuje, motivuje a koordinuje. Jsou to například tělovýchovné chvíle, výtvarná, dramatická či hudební výchova, rozhovory, čtení příběhů a podobně. Svobodová (2007) dodává, že skrz řízenou činnost je dětem zprostředkováno profesionální poznání světa, získávání nových názorů, dovedností a vědomostí. Dětem jsou nabízeny činnosti, které jsou často propojené, a proto utvářejí smysluplný celek, který je spojený s realitou. Při volbě činností by se mělo vycházet ze zkušeností a zájmů dětí, snažit se na ně navázat a doplnit je tak, abychom tím naplňovali klíčové kompetence.

2.8 Zásady předškolního vzdělávání

Šmelová a Prášilová (2018) uvádí, že předškolní vzdělávání se zaměřuje na **komplexní rozvoj osobnosti dítěte** a vnímá ho jako jedinečnou osobnost plnou vlastních psychických dispozic a vlastností. Každé dítě má i své individuální zvláštnosti, které by měl učitel u každého dítěte dobře znát a díky tomu i **individuálně k dítěti přistupovat**. Didaktické zásady se týkají i učitelů a to **zásada vědeckosti**. Tato zásada

vyžaduje po učitelích nepřetržité vzdělávání, dostatečný přehled o trendech a také o vědeckém vývoji v pásmu předškolní výchovy. Díky **zásadě propojení teorie a praxe** by děti měly být vedeny k poznávání a upevňování si představ o svém okolí. K tomu jim pomáhají všechny smysly a různé činnosti, při kterých si utváří konkrétní představy a to především díky **zásadě názornosti**. Učitelé při práci se Školním vzdělávacím programem a Třídním vzdělávacím programem rozpracovávají dílčí témata a ta naplňují učivem. Díky **zásadě přiměřenosti a soustavnosti** tak učivo na sebe navazuje, je v logických souvislostech a mělo by respektovat věkové zvláštnosti a individuální potřeby dětí. Zormanová (2012) doplňuje, že již Jan Ámos Komenský preferoval **zásadu postupnosti**, kde při naší práci využíváme cestu od jednoduchého ke složitějšímu, od lehkého k těžkému, od konkrétního k abstraktnímu, od blízkého ke vzdálenému.

2.8.1 Zásady působení na dítě

Důležitou zásadou, kterou by měla využívat každá učitelka v mateřské škole je zásada **bezpodmínečného přijetí**. Dítě přijímáme takové, jaké je. Dáváme mu najevo, že ho máme rádi, že jsme se na něj těšili a že nám chybělo, když v mateřské škole nebylo. Ukazujeme dítěti různými způsoby, jak může svou chybu napravit a při tom to neznamena, že bychom ho díky jeho špatnému počinu přestali mít rádi. V dítěti tím vytváříme důvěru, že každá chyba se dá napravit. Nikdy bychom dítě **neměli ponižovat a zesměšňovat**. Veškeré nepříjemnosti bychom měli s dítětem řešit citlivým a diskrétním způsobem. Neměli bychom vyzdvihoval a připomínat jeho chyby, spíš naopak vytyčit jeho klady a přednosti. Dítě bude mít i větší motivaci se zlepšit a bude se do mateřské školy více těšit. **Respektovat jeho potřeby** a tak zajistit pocit jistoty a bezpečí. Toho docílíme i tím, že budeme **vytvářet smysluplná a jasně formulovaná pravidla**. Tato pravidla by měly spoluutvářet děti a měla by platit pro celou třídu, tudíž i pro paní učitelku. Při dodržování pravidel je důslednost na prvním místě a při porušení by mělo dítě zažít přirozený důsledek, který z činu vyplývá, nebo být na něj alespoň upozorněno. Další důležitou zásadou je **efektivní komunikace**, při které je dítě vnímáno jako plnohodnotný partner. Dítě se tak cítí bezpečně, jistě a není s ním manipulováno. V mateřské škole by mělo mít každé dítě **prostor pro svou iniciativu a aktivitu**, jak fyzickou tak psychickou.

K tomu může posloužit volná hra a také schopnost improvizace pedagoga, která mu pomáhá pohotově reagovat na potřeby či nápady dětí. Děti potřebují po aktivitě i odpočinek, relaxaci na klidném místě, **klid**, aby vnímaly mateřskou školu jako místo, kde vládne pohoda, jistota a bezpečí. **Dávat dětem dostatek smysluplných a zajímavých činností a podnětů**, které především respektují potřeby a zájmy dětí. Proto by učitel měl pohotově reagovat na to, co se kolem dětí děje. **Svět představovat jako pozitivní prostor**, kde je důležité odlišit dobro od zla a věřit, že dobro zvítězí. Ukázat dětem, na jaké straně je lepší stát, jak dobru pomáhat, jak řešit problémy, aby řešení bylo pozitivní pro obě strany. Vyplatí se i zapojit děti do hodnocení a plánování činností. Děti se tak na činnosti mohou více těšit, pomohou nám naplánovat více činností a vše nám i zhodnotí. Velmi důležité je po celou dobu **dávat dětem najevo svou důvěru a úctu v jeho schopnosti**. Bereme děti jako partnery, zajímáme se o jejich názory, před ostatními je nezesměšňujeme a netrestáme. Bereme dítě jako autonomní osobnost, která potřebuje někdy pomoc dospělého, ale také dokáže dospělé obohatit a poučit (Svobodová, Švejdová, 2011).

3 PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části jsem pozorovala práci pedagoga, který je vedoucím praxe studentů Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity. Nejprve jsem veškerou jeho práci sledovala a sama jsem se snažila zachytit cíl, obsah a metody jeho práce s dětmi. Následně jsem s ním vedla rozhovory se záměrem zachytit proces pedagogického myšlení směřující ke stanovení cílů, obsahu a metod a jejich realizaci v prostředí konkrétní třídy mateřské školy.

3.1 Popis mateřské školy, učitele, třídy

Mateřská škola je součástí Základní školy Lišov. Mateřská škola má sedm tříd s kapacitou 190 dětí a jedno odloučené pracoviště ve Velechvíně s kapacitou 18 dětí. Mateřská škola je v nově zrekonstruovaném pavilonovém komplexu tří budov, kde v každém pavilonu jsou dvě třídy. Děti jsou přijímány ve věku od dvou do šesti let. Navštěvují ji jak děti z města, tak ze spádových obcí.

Mé pozorování proběhlo ve třídě Berušek, která má jako ostatní třídy samostatný vchod, šatnu pro zaměstnance, šatnu pro děti, hernu, ložnici, sociální zařízení a místnost pro přípravu a výdej stravy. Třída je členěna na hernu a pracovní část. Vybavení třídy bylo přizpůsobeno dětem a materiály, hry a hračky si často paní učitelka vyráběla, sbírala a zpracovávala sama. Třída je heterogenní a je zde přihlášeno 28 dětí od tří do šesti (sedmi) let. Díky rozdílnosti věku je zde lepší adaptace nově přichozích dětí a malé děti se často i od starších učí. Starší děti pomáhají mladším dětem s pochopením pravidel a řádu, který je ve třídě. Pozorování bylo dlouhodobé a nahodilé, trvalo více jak dva roky, kdy jsem do této mateřské školy chodila na praxi. Teprve ve třetím roce jsem pozorování zacílila na užití manter (pojmem vysvětlím dále), cílů a obsahu vzdělávání ve třídě Berušky, kde paní učitelka působí.

Paní učitelka magistra Kamila Doležalová mě zaujala již při mé první praxi na vysoké škole. Paní učitelka je přátelská, empatická, plná optimismu a humoru. Její láska k práci s dětmi je vidět již na přirozeném respektujícím přístupu, efektivní komunikaci a autoritě, která děti nelimituje a jen jim dodává pocit bezpečí a jistoty. Paní učitelka je výtvarně, hudebně i dramaticky vybavená.

Ocenila jsem tvořivost paní učitelky. Děti si ve třídě nejraději hrály s prázdnými obaly od kapesníků, s rourami od papíru, šátky, plastovými kelímky či například různými druhy víček. Paní učitelka je absolventkou Střední pedagogické školy v Prachaticích obor učitelství pro mateřské školy a má magisterské vzdělání na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích obor výtvarná výchova. Je velmi praktická a vidí v běžných věcech možnosti jejich užití jak ke hře, tak třeba k výtvarné výchově. Často využívala přírodní materiály jako šišky, kaštiny, plátky kulatiny ze dřeva a výtvarné materiály, například: kartony, krepový papír a veškeré pomůcky k malování. Moc se mi líbilo, že celá třída je vyzdobena výtvary dětí a zároveň jsou to i pomůcky k jejich učení. Například obrazy ročních období, housenka z jednotlivých měsíců roku či jen dekorace, které často doprovázejí téma.

Tvořivost paní učitelky není vidět jen v oblasti výtvarné výchovy, ale celý program v mateřské škole má promyšlený, aby se tu děti cítily dobře, také dbá na jejich bezpečí po celou dobu pobytu v mateřské škole. Ocenila jsem, že využívala různých efektivních pomůcek při řešení problému, přesunu dětí do jiné části třídy či při pochvale. Věty, které paní učitelka využívala, jsem nazvala pojmem „mantry“ ve smyslu „pravdivá slova“ (Wikipedia.org, 2018).

3.2 Metodologie

Pro potřebu své práce jsem získávala údaje pomocí metody pozorování a následným rozhovorem s paní učitelkou. Získané poznatky z pozorování jsem následně vyhodnocovala a porovnávala s informacemi získanými rozhovorem.

3.2.1 Pozorování

Pozorování je výzkumná metoda, při které jsou sledovány jevy, do kterých výzkumník nezasahuje, ale pouze je vnímá svými smysly (Hendl, 2010).

Rozlišujeme několik typů pozorování. K potřebám práce bylo využito pozorování přímé a zúčastněné. Šlo o zúčastněné pozorování, protože jsem sbírala poznatky v přirozených podmínkách mateřské školy a přímo se účastnila každodenních aktivit. To jsou podle Šimkové (2016) typické znaky přímého a zúčastněného pozorování.

3.2.2 Rozhovor

Rozhovor je výzkumná metoda, založena na získávání dat kladením otázek na informanta, tedy člověka, který nám poskytuje informace (Hendl, 2010).

Rozhovory členíme do několika typů. Využila jsem řízený strukturovaný rozhovor. Pokládala jsem paní učitelce otevřené a předem připravené otázky ohledně jejího pedagogického smýšlení. Odpovědi paní učitelky jsem zaznamenala a následně zpracovala. Podle ManagementMania.com (2015) odpovídají tyto náležitosti řízenému strukturovanému rozhovoru.

3.3 Mantry

Když jsem přemýšlela o větách, rčeních či poselstvích, která paní učitelka dětem průběžně opakuje, napadlo mne slovo mantra, původně pro jejich časté a záměrné opakování. Jako významnější však považuji jejich duchovní význam, bez nadsázky lze říci, že jsou pro dítě oporou, které se může kdykoliv chytit, která mu dává sílu a pomáhá, když se cítí bezradné (Joga.cz, 2019).

Určitě však tento pojem nespojuji s jeho náboženským významem. Je pro mne vlastně jakýmsi opakovaným pozitivním pedagogickým poselstvím, které může, pokud je dítětem přijato a zvnitřněno, pozitivně ovlivnit jeho chování i myšlení nejen v době pobytu v mateřské škole.

Hezky česky mluvíme, spolu se domluvíme!

Tato mantra velmi často pomáhá předcházet konfliktům. Viděla jsem v mnoha případech, kde si tuto mantru děti navzájem připomněly a místo hádky vytvořily kompromis. Pokud konflikt nastal, využila paní učitelka tuto mantru i během něj, aby dětem ukázala, že je vždy lepší se snažit domluvit mezi sebou, než se hádat.

„Když se dvě ruce budou hádat, tak to za chvíli může i bolet a může to být i nepříjemný. Ale když se spolu domluví, tak jim bude veselo! Protože hezky česky mluvíme, spolu se domluvíme.“

Během ranních her paní učitelka zpozorovala konflikt mezi chlapcem a holčičkou. Háдали se o kousek stavebnice. Holčička tvrdila, že jí ten kousek stavebnice chlapec vzal. A chlapec zase, že si ho vzal jako první. Pravda byla nakonec taková,

že si stavebnici první vzal on. „Když si to vzal jako první, tak mu to nemůžeme brát. Já se nedivím, že se mu to nelíbí. Jak jsme si to říkali? HEZKY ČESKY MLUVÍME - SPOLU SE DOMLUVÍME. Zkus se s ním domluvit.“

Dva kamarádi měli mezi sebou spor, který paní učitelku rušil při básničce: „Štíp, štíp, vrabec vrabce štíp.“ „Kluci, myslíte, že to udělali ptáčekové dobře, že se rvali a vytrhli si po peříčku? NE! To jsou popletové! Oni vůbec neví, že my hezky česky mluvíme, spolu se domluvíme.“

Při organizaci: „Sedněte si děti kolem dokola ke vstupence, tak aby se vešel i kamarád. Zvládnete to se domluvit hezky česky? Aby nebyla strkanice. Jak se udělá, abychom se sem vešli všichni? Uděláme větší kruh!“

Kamarádovi štěstí přej a bude ti taky hej... Však ono se na tebe taky štěstí usměje!

V předškolním věku dětem empatie, altruismus a další vyšší city teprve dozrávají a učí se jim. Předškolní dítě má své vnímání zaměřeno hlavně na svou osobu, a tak přát druhým úspěch je pro něj těžká věc. Avšak ve skupině vrstevníků se musí naučit, že tu není jen ono. Paní učitelka ho touto mantrou učí trpělivosti a altruismu k druhým.

Jeden chlapeček chtěl být hospodář, paní učitelka však vybrala někoho jiného, ale protože mu to přál a nehádal se, tak ho paní učitelka za odměnu pověřila funkcí meteorologa. Tuto situaci zopakovala všem dětem: „Kamarádovi štěstí přej a bude ti taky dobře, žádné hoře.“

Jeden chlapeček záviděl druhému jeho roli pana učitele „Kamaráde, dneska jsem s tebou měla asi čtyři říkání o správném a slušném chování, vid'? A ty mu teď závidíš, že jsem ho vybrala. Přej mu to, naprav, co je třeba a bude ti také přáno, třeba už příště budeš ty pan učitel.“

Jedna z holčiček moc chtěla jeden pytlíček z adventního kalendáře, ale dokázala se ovládnout, nekřičela, hezky seděla, tak to paní učitelka ocenila. Pochválila ji a druhé holčičce, které se to nelíbilo, řekla: „Když se tak krásně ovládá, tak to musíme ocenit. Kamarádovi štěstí přej a bude ti také přáno!“

Paní učitelka se v mateřské škole poslouchá, aby bylo zdravo a veselo!

Tuto mantru můžeme využívat i jako pravidlo. Paní učitelka v mateřské škole je první cizí autoritou, se kterou se dítě setkává. Jelikož máme za děti zodpovědnost, děti by měly pochopit, že je důležité paní učitelky poslouchat. Důležité je ale dětem vysvětlit, proč to po nich chceme. Paní učitelce pomůže tato mantra, aby děti pochopily, že ona jim nechce nic přikazovat a udávat bez důvodu. Paní učitelka přece chce, aby bylo ve školce „zdravo a veselo“.

Během hry, kdy děti běhaly, začal jeden kluk házet dětem pod nohy dílky ze stavebnice a polštářky z gauče. *„Ty nám tam házíš ty polštáře? Hned toho nech, protože by nám to mohlo ošklivě ublížit. A my chceme, aby bylo ve školce zdravo a veselo!“*

Holčičky, které jsou právě v adaptačním období, si smí do školky nosit svou hračku z domova. Ale při pohybové hře, kde děti běhají, obě holčičky vyrazily s hračkami v ruce. *„Raději myšku a panenku odložte, ať se nebojí té rychlosti při běhu. Nerada bych, aby se jim nebo vám něco stalo. Ráda bych, aby tu bylo: zdravo a veselo.“*

Se stavebnicí, kde na šňůrky děti mohou navlékat gumové korále, si hrála čtyřletá holčička. Začala si ale uvazovat šňůrku okolo krku, což začínalo být nebezpečné. Paní učitelka k ní hned přišla a vymyslela jinou variantu: *„Lepší bude, když z toho uvážeme jen věneček na hlavu, protože uvazovat si korále kolem krku může být nebezpečné. Důležité je, aby ve školce bylo: zdravo a veselo.“*

„Já můžu ke spolupráci pozvat jen toho, kdo poslouchá paní učitelku. Paní učitelka se musí poslouchat, proč? Aby bylo: zdravo a veselo. Správně! Já vám nepřikazuju a nezakazuju, protože by mě to bavilo vám poroučet, ale já vás chráním a učím, abyste věděli, jak se máte chovat a aby se vám nic nestalo. Minulý týden kluci běhali po třídě. Říkala jsem jim, ať jezdí jen rychlostí tři, ale neposlechli a jezdili rychlostí pět. To byla rychlost, jak když ždíme pračka. Srazili se a jeden z nich brečel asi sedm minut, druhý seděl u stolu a také pofňukával, měl na tvářích červené fleky, a co myslíte? Bylo jim veselo? Ani ždíbec! Bylo jim zdravo? Ani půl deka! Protože neposlouchali paní učitelku. Proto paní učitelku poslouvejte, ona vás má ráda a nechce, aby vám bylo auvajs!“

Všechno má svůj čas a svoje místo.

Tato věta je zmíněna i v Bibli. Pomáháme tak dětem vnést do života řád a soustředit se na danou činnost.

Chlapec v době, kdy se paní učitelka nedívala, zamazal mýdlem zrcadlo a odešel. Paní učitelka na to přišla a hned věděla, kdo by v tom mohl mít prsty. Přivedla chlapce k zrcadlu a on se hned přiznal a sám řekl, že to se nedělá. Společně s paní učitelkou vymysleli, že se to musí umýt. Paní učitelka promluvila k dětem: *„Děti, řekl to správně, že když se to nedělá a udělal to, spletl to, tak to musí umýt? Řekl to správně? Ano, stát se to může, ale napravit se to musí. Děti, poradte mu, když rád maluje, a baví ho to, tak jak to vyřešit, aby nemusel malovat po zrcadle? Na papír? To je nápad! Malovat na papír, protože všechno na světě má svůj čas a své místo. Když se mi chce malovat, vezmu si tužku, pastelku a maluju na papír. Potom bychom mohli i zatleskat! Správně! Protože všechno na světě má svůj čas a své místo.“*

„Když zpíváme, tak zpíváme. Když jíme, tak jíme. Když cvičíme, tak cvičíme. Neměli bychom narušovat naše činnosti, protože všechno na světě má svůj čas a své místo. Na hraní máme také své místo a čas. Když si hrajeme, tak si hrajeme.“

Když to nejde tudy, tak to půjde jinudy.

Tato mantra nám napovídá, že bychom se neměli vzdávat, když nám něco nejde. Zkusit se na problém podívat z jiného úhlu pohledu, vymyslet jiný postup, zamyslet se. Zároveň může v dětech podporovat kreativitu.

Při hře se stavebnicí se začal chlapeček vztekat, že má málo kostiček a že mu nejde postavit to, co chce. Vedle na koberci holčička, která si hrála s panenkou, mu sama od sebe odpověděla: *„Když to nejde tudy, tak to půjde jinudy.“* Chlapeček se zamyslel a místo vztekání šel poprosit kluky o pomoc.

Paní učitelce nešlo zapalovačem zapálit svíčku: *„Prosím tě, poslouchej mě a zapal se. Vidíte, když se hezky poprosí, tak to třeba půjde. Když se něco nepovede, tak to nesmím vzdát. Je to pravda? Když to nejde tudy, tak to půjde jinudy.“*

Stát se to může, ale napravit se to musí.

Když se něco nepovede, má se to opravit. Když se něco slíbí, má se to splnit. To nás tato mantra učí. Měli bychom se snažit naše chyby napravit. Ukázat dětem, že stát se může cokoliv, ale spousta věcí jde, když se chce, zase napravit.

Paní učitelka omylem místo písniček pustila pohádku. „To nevádí, tak se to co?“ A děti odpověděly: „NAPRAVÍ!“ „*Tak já bych místo toho vybrala: Hlavně nesmí býti smutno. Souhlasíte?*“

Během hry s autodráhou chlapeček, který byl „otvírátko“ (to znamená, že když přijde někdo do školky a zazvoní, tak mu otevře klíčem na obrazovce), šel otevřít, ale cestou zakopl o kousek autodráhy a tím zbořil most. Kamarádi se na něj rozzlobili a už si s ním nechtěli dál hrát a nepřijali ani jeho omluvu a vysvětlení. Paní učitelka k chlapcům přišla a povídá: „*Vidím, že jsi smutný. Ty máš slzičky v očích? Pojd' mi říct, co se stalo.*“ Chlapeček situaci vysvětlil. „*Kluci, jak by vám bylo, kdybyste šli otevřít, a omylem jste zakopli o kousek stavebnice a tím ji rozbořili. Pak byste šli za kamarády se omluvit a vysvětlit, jak se to stalo a oni by nechtěli vaši omluvu přijmout? Pokud vám někdo podá omluvu, je správné ji zvednout. Teď tu držím jeho srdíčko, které se teď klepe, jako ptáček. Jak to teda bude?*“ Kluky zamrzelo jejich chování, přijali kamaráda zpět do hry a omluvili se mu za své chování. „*A tak vám to pomůže znovu postavit, protože stát se to může, ale napravit se to... Musí!*“

„*My musíme otevřít víc pytlíčků z adventního kalendáře, protože jsme zapomněli. To nevádí. Stát se to může, ale napravit se to musí.*“

Když se něco nepovede,

tak se hezky omluvím.

Napravím to, jak se svede,

jak se chovat dobře vím.

Jak se chovat, co se sluší,

to já vždycky dobře vím.

OVLÁDÁTKO

Naučit se ovládat své chování se děti učí hned, jak přijdou do kolektivu. Takto ji vysvětluje paní učitelka: „*Abych dětem ukázala, že je mám ráda, ale že se mi nelíbí chování, které si vybraly, používám slovo ovládátko. Děti už to znají, že každý má v sobě ovládátko, které ho zklidňuje. Pokud se mi nelíbí chování někoho, tak ho upozorním na to, že se mu asi zaprášilo či rozbilo. Děti z toho mají legraci, zvláště když jim jako podávám šroubovák, aby si ho opravily. Děti ale porozumí tomu, že udělaly něco špatně, že by měly své chování změnit a při tom jsem je na to upozornila nenásilnou formou. Někdy i promazáváme kolečka a půjčuji jim jako nářadí.*“

Chlapeček běhal moc rychle, tak mu paní učitelka řekla: „*Opatrně pane, zbrzděte to auto, ať nemusíte do opravny.*“ Po hře chlapeček chtěl doběhnout na své místo, ale moc nebrzdil a spíš na své místo upadl. Paní učitelka: „*Příště opatrně s tím parkováním, pane, ať si nerozbiješ karosérii. No, mohlo by ti upadnout i kolo... to je hned.*“

Holčička běžela a poskakovala od pití do koupelny: „*Mám tě poslat zpátky, aby sis to natrénovala, nebo už teď budeš vědět, že chodíme pomalu? Já vím, že tě to svádí, ale zkus ještě využít ovládátko.*“ Holčička slíbila, že příště už bude vědět.

Chlapci, kteří nedokázali dávat pozor, když jim paní učitelka vysvětlovala pravidla hry, a během hry pravidla porušovali, byli paní učitelkou vysláni na lavičku: „*Pojďte si sednout na lavičku, tady si spravíte svá ovládátka. Zároveň se na nás koukejte, abyste věděli, jak se tato hra správně hraje.*“ Když paní učitelka viděla, že se chlapci zklidnili, přizvala je znovu ke hře, ale nejprve se ujistila: „*Máte ovládátko spravené?*“

Na shledanou, dobrý den, děkuji a prosím, ta kouzelná slůvka u sebe vždy nosím.

Touto mantrou upozorňuje paní učitelka děti na důležitost slušného chování. Poděkovat, poprosit a pozdravit bychom neměli zapomínat a děti se to díky této mantře snadněji učí. Učitel by měl jít dětem vždy příkladem.

Dvě holčičky si chtěly sednout vedle sebe. Ale bylo tam málo místa pro obě a první holčička, která si sednout stihla, začala vystrkovat druhou, které se to nelíbilo, a začala kamarádku také strkat. Paní učitelka to včas zpozorovala a nejprve se zeptala,

co se děje. Poté pomohla odsunout gauč, aby se vytvořilo více místa a řekla: „*My kamarádky si musíme pomáhat! Už je to lepší? Na shledanou, dobrý den, děkuji a prosím, ta kouzelná slůvka u sebe vždy nosím.*“

A další pomocné mantry:

Čury mury, čury mury, my čuráme do té dury. Čury mury, ratata, sundej dobře kařata.

Tuto mantru paní učitelka vymyslela pro čas, který tráví v koupelně, s legrací napovídá mladším dětem, jak se chovat na toaletě.

Piky, piky, pikuly, to jsme ale šikuly! Povi, povi, povidlo, to se nám to povedlo!

Tuto mantru paní učitelka využívá na konci řízené činnosti, aby pochválila děti.

Vesele, vesele, život musíš brát,

když se tváříš kysele, kdo tě má mít rád?

Vesele, vesele, vesele se směj,

vesele vstávej z postele, vesele usínej.

Či či cí, či či cí, ve školce se nekřičí!

Tato věta slouží ke ztišení dětí.

Dlouhé dívání na televizi způsobí: Hlavu do čtverce a duši na placku! Všeho moc škodí!

A já sám, vždycky sám, o sebe se postarám.

Zkus to nejprve sám, a pokud to nepůjde, přijď si pro pomoc.

3.4 Bloky

V této kapitole popisují jednotlivé dny práce učitelky ve své třídě. Uvádím zde svolávací, úklidový či koupelnový rituál. V jednotlivých celcích se zaměřuji na cíle, obsah a metody, které paní učitelka využila při práci s dětmi. Cíle jsem konzultovala s paní učitelkou a uvádím zde i svůj pohled na určení a splnění cílů.

Každé ráno vede paní učitelka děti k tomu, aby si vzaly vstupenku. To je grafomotorické cvičení, které když splní, tak si mohou zapůjčit stavebnici

ke stolečku nebo si mohou jít hrát na koberec. Dětem se do mateřské školy někdy nechce, ale díky takovému rannímu rituálu mají pocit řádu a bezpečí. Paní učitelka tak má i jistotu, že si každý den děti procvičí grafomotorické cviky (např. kouř z komína: Na svatého Martina, už se kouří z komína...).

Před úklidem děti upozorní, že za pár minut se bude uklízet, ať si tedy dohrají to nejdůležitější. Na úklid upozorní zvonečkem a připojí refrén z písně od *Waldemara Matušky - Co děláš, to dělej rád*.

Nesmíš být nikdy líný.

Nesmíš se práce bát.

Jen se snaž,

jak nejlíp to znáš.

Co děláš, to dělej rád.

Po úklidu přichází rituál, kde se děti pomocí básničky s pohybem pozdraví. Pro svolání dětí do kruhu využívá paní učitelka písničku „Velké kolo“:

Velké kolo uděláme,

na kamarády čekáme.

Málo nás, málo nás,

pojdte všichni mezi nás.

Pozdrav:

Ahoj kluci, ahoj holky, *(Děti se drží za ruce a kolébají s nimi v kruhu)*

vítejte do naší školky.

My jsme tady kamarádi, *(Tleskání)*

snažíme se míti rádi.

Dobrý den, dobrý den, *(Motání jednou rukou okolo druhé, do dřepu)*

ať se dneska zasmějeme! AHOJ! *(Stoj, ruce nad hlavou)*

Zaklínadlo:

Jedna, dvanda, třinda, spánek, *(Dřep, ukážeme palec, ukazováček, prostředníček)*
říkám, říkám zaříkánek. *(Zvedáme se do stoje a čarujeme rukama)*
Čáry, máry, třesky plesky, *(Dřepy s kruhy pažemi)*
ať je nám tu spolu hezky! *(Pohládíme kamaráda, který stojí vedle nás)*

Následuje cvičení. Do cvičení často paní učitelka zapojuje hru Na Berušky/ Na Výlet, kde rozvíjí především paměť:

Rozdělíme děti do 5 skupin dle barev (oranžová, modrá, žlutá, zelená, červená). Vyznačíme skupiny barevnými obručemi. Děti si musí zapamatovat barvu své skupiny. Paní učitelka řídí celou hru tím, že zapíná hudbu a ukazuje barvu některé skupiny. To je pro skupinku dětí signál k běhu po třídě. Běhá vždy jen ta skupina podle barvy, kterou paní učitelka určí. Ostatní děti sedí na svém místě. Děti běhají, procházejí se ve stejném směru do hudby. Po chvilce paní učitelka pouze ztiší rádio a to je signál pro děti, aby šly k paní učitelce. Paní učitelka dětem poví, co mají za úkol přivést z výletu. Například: modří - švestky, zelení - zelí, oranžoví - kompot, červení - jablka, žlutí - hrušky... věci můžeme měnit dle tématu. Paní učitelka znovu zesílí rádio a děti běhají dál, dokud paní učitelka hudbu zcela nevypne. Když nastane ticho, děti běží zpět na své místo. Stejným způsobem se vystřídají všechny skupinky dětí a pokaždé jim paní učitelka dá úkol něco přivést. Po ukončení hry se paní učitelka zeptá jednotlivých skupinek dětí, co jí to měly za úkol přivést. Děti si to musí po celou dobu hry pamatovat.

Po cvičení odchází děti do koupelny a na toaletu. Paní učitelka vybere dvě děti a ty utvoří "Zlatou bránu", kde si paní učitelka poupravila text písňě:

Zlatá brána, otevřená,
zlatým klíčem, odemčená.
Kdo do ní vejde,
kamaráda najde.
Ať je to ten nebo ten,
nepošlem ho z kola ven!

V koupelně se určí „splachovátko“. Dobrovolník, který spláchne všechny toalety najednou. Ostatní děti se seřadí ke dveřím a společně si řeknou básničku, kterou paní učitelka potřebuje s dětmi nacvičit nebo se jen hodí k tématu. Aby nevznikl úraz a přesun ke svačině byl v klidu, tak využívá paní učitelka lidových písniček a říkadel. Díky básničkám a písničkám mají děti dostatek času na své potřeby, nevzniká nekázeň a paní učitelka má vše pod kontrolou:

*Čáry, máry, šišky, klišky,
ať už jsou z vás bílé myšky.
Tíše myši, kocour spí,
kdo ho vzbudí, toho sní.*

Děti tak jsou tiše pro svačinu.

Jede, jede poštovský panáček,
*jede, jede poštovský pán.
Vpředu má trubičku,
vzadu má truhličku,
jede, jede poštovský pán.
Jede, jede poštovský panáček,
jede, jede poštovský pán.
Má vrané koníčky
jako dvě rybičky,
jede, jede do Rokycan.*

Děti jedou jako na koni za sebou ke svačině.

*Jede, jede vláček, jede, jede vlak,
rychle milé děti, rychle nasedat.
Pojedeme k babičce, strýčkovi i tetičce,
jede, jede vláček, jede, jede vlak.*

Děti utvoří vláček a za sebou jdou ke svačině.

3.4.1 Téma: Sněhulák

Cíl:

- Rozvoj předmatematické gramotnosti - upevnění pojmu větší, menší a nejmenší
- Rozvoj jemné motoriky, koordinace ruky a oka
- Propojení básničky s pohybem
- Seznámení se s písničkou Sněhulák
- Procvičení znaků pro zimu

Výstup:

- Dítě ukáže na jednotlivé velikosti
- Namaluje obrázek příslušící danému ročnímu období
- Dítě zachází šetrně s výtvarnými pomůckami
- Dítě ovládá jemnou motoriku, správný úchop štětce
- Dítě reprodukuje básničku s pohybem

Obsah:

V koupelně společně zpívali píseň Mrazíci a zopakovali si roční období.

Píseň Mrazíci:

Honili se dva mrazíci.

Honili se po ulici.

Ke komu, ke komu,

přidáme se ke komu.

Mráz volá: pojdte ven.

Všechno už je pod sněhem.

Mráz volá: pojdte ven.

Zima je tu.

Roční období:

Jaro, léto, podzim, zima.

Už to umím! To je prima!

Hop a skok a ještě krok,

dohromady je to rok!

Paní učitelka využila řízené činnosti k vytvoření grafomotorického cvičení, které nazývá spolu s dětmi "vstupenkou". Na velký karton polepený papírem, tuší či fixou nakreslí tvar, který chce s dětmi procvičit a zapojí ho do tématu. Každé dítě každé ráno má za úkol vzít si "vstupenku", a tak procvičit a uvolnit ruku. Často paní učitelka vytváří vstupenku spolu s dětmi.

„Milý broučku, sejdeme se na paloučku.“ Paní učitelka v tichosti pošle děti na koberec, kde má každý své místo. Podle barvy stolečku, u kterého sedí, mají i ve třídě vyrobené berušky na stěně ve stejné barvě. Děti si tak sednou pokaždé na stejné místo podél stěn na koberec. Děti utvoří půlkruh a tak každý vidí dobře na paní učitelku.

Pro dnešní motivaci k činnosti využila píseň „Zima, zima, zima tu je, snížek tiše poletuje“ a navázala básničkou a písničkou s pohybem:

Zima:

Zima, zima, zimička,

hází bílá peříčka.

Děti si je chytají,

koule si z nich dělají.

Jedna koule, druhá koule, třetí koule! *(Pažemi naznačíme koule)*

Klobouk, nos, *(Naznačení klobouku a nosu)*

sněhuláček stojí bos. *(Rovné postavení, ruce v bok)*

Sněhulák:

Kuly, kuly, kuly lá.	<i>(Motání rukou, otočka dokola na jednu stranu)</i>
To je koule sněhová.	<i>(Otočka na druhou stranu, ruce pořád motají)</i>
Kuly, kuly, kuly lá.	<i>(Sed na bobek)</i>
Koule už je hotová.	<i>(Celými pažemi naznačení koule do stoje)</i>
Tak a tak, tak a tak.	<i>(Tleskání)</i>
Tak se staví sněhulák.	<i>(Z bobku naznačení tří koulí na sněhuláku do stoje)</i>
Tak a tak, tak a tak.	<i>(Tleskání)</i>
Tak se staví sněhulák.	<i>(Z bobku naznačení tří koulí na sněhuláku do stoje)</i>

„Sedněte si děti kolem dokola ke vstupence, tak aby se vešel i kamarád. Zvládnete to se domluvit hezky česky? Aby nebyla strkanice. Jak se udělá, abychom se sem vešli všichni? Uděláme větší kruh!“

Děti si všimly, že na vstupence je už jedna čára a ptaly se paní učitelky, kdo to udělal. Paní učitelka odpověděla pohotově, že to byl PAN OMYL. Že už mu s jedním chlapečkem vysvětlili, že se to nedělá, že příště musí počkat, až tam ta vstupenka bude nakreslená.

„My už víme, že sněhulák má tři koule, ale pozor! Je v tom chyták. My to ale víme, že jedna koule je velikánská (ta největší), druhá menší a třetí nejmenší.“ Pro představu paní učitelka názorně vždy vystřihla z papíru největší kouli a s dětmi si ji dala na magnetickou tabuli. *„Zkus ji dát doprostřed a dolů na tabuli.“* Poté paní učitelka vystřihla tvary dva. První byl kruh a druhý trojúhelník. Děti tvary rozlišily a určily, jaký tvar se hodí pro sněhuláka. A tak společně dotvořili i poslední kouli a tu menší a nejmenší také společně připevnili na magnetickou tabuli. Paní učitelka z papíru vytvořila i ruce a společně mu fixou dokreslili uhlíky, oči a nos z mrkve. Společně si koule ještě ukázali, aby děti věděly, která je největší, menší a nejmenší. Děti si tak názorně připomněly, jak vypadá sněhulák. Když byl sněhulák hotový, využila paní učitelka básničky s pohybem:

Stavíme si sněhuláka:

Stavíme si sněhuláka
jde nám pěkně od ruky
Sněhuláka Bonifáce,
který má rád nanuky.

Nejprve si děti na vstupenku nakreslily dva kopce. „*Budete mi držet pěsti, aby se mi to povedlo? Děkuji, jste kamarádi.*“ Děti zařaly pěsti a tím měla paní učitelka dost místa na kreslení. Jedna holčička začala lézt na karton. „*Jdi dozadu, ať nám nezničíš tu vstupenku. Ona by se nám mohla i potřhat.*“ Ale holčička v tom pokračovala dál. „*To je škoda, že tě nemohu teď vybrat na kreslení, protože nám tam pořád lezeš. Zapni si své ovládatko, ovládej se. Ty to zvládneš!*“ Pak dala čtyřem nejstarším holčičkám fixy, aby nakreslily podle vzoru sněhuláky na kopce. Další děti dokreslily vločky. Všechny děti se na vstupence podílely. Společná práce.

Nakonec si děti zahrály dvě pohybové hry:

Sněhová vánice:

Jeden vybraný šel za dveře a děti do rytmu písničky „Mrazíci“ běhaly. Pak paní učitelka jedno dítě přikryla prostěradlem. Úkolem toho, kdo byl za dveřmi, je uhádnout kdo je schovaný pod sněhem. „*Hádej, hádej, hádači. Snad ti důvtip postačí.*“

Sněhulák je z koulí:

Děti se pohybují dokola v prostoru do hudby do té doby, dokud se hudba nevypne. Pokud se hudba vypne, tak paní učitelka řekne číslo od jedné do čtyř a děti musí utvořit skupinky po tolika dětech, jak bylo určeno.

Shrnutí pozorování:

Vstupenka je pro děti každodenním rituálem a líbilo se mi, že paní učitelka děti zapojuje i do tvorby. Díky názorné ukázce koulí z papíru, upevňovala pojmy nejmenší, menší, větší a největší. S předškolními dětmi probrala i rozdíl mezi trojúhelníkem a kruhem. Děti díky básničkám a písničkám měly řízenou činnost pestrou i na pohyb. Protože se měnila sedavá a pohybová chvílka, děti udržely dlouho svou pozornost.

Může se zdát, že paní učitelka zvolila příliš mnoho básniček. Ale většinu básniček děti znaly a dokázala tak snadno upoutat pozornost, když práce směřovala k hluku a nepozornosti. Líbilo se mi, že umožnila tvorbu vstupenky i nejmladším dětem.

3.4.2 Téma: Čert, Mikuláš a Anděl

Cíl:

- Rozvoj řečových dovedností
- Rozvoj paměti
- Rozvoj slovní zásoby
- Rozvoj morálního citění
- Rozvoj rytmického citění

Výstup:

- Dítě reprodukuje básničku
- Dítě dokáže říct, že krást se nemá
- Dítě tleská do rytmu básniček
- Dítě zvládne se vžít do role čerta a zase se vrátit zpět
- Dítě dodržuje pravidla hry, hraje fair

Obsah:

Celá řízená činnost byla v doprovodu hudební hry KOLOVRÁTEK. Děti tuto hru mohou hrát v jakémkoliv ročním období. „*Víte jak na to? Jak se motá kolovrátek? Ne?! Jako když se mele mouka palci, ale toto celými dlaněmi. Správně, pojďte, zkusíme ho společně zamotat.*“

KOLOVRÁTEK:

Kolo, kolo, kolovrátek,

vejděte do našich vrátek.

Až do vrátek vejdete,

(čertíka, Mikuláše, anděla) tam najdete.

1. Ble, ble, ble, čertíka tam najdete...
2. Miku mik, miku mik, Mikuláše najdete...

3. Cinkilink, cinkilink andílka tam najdete...

Čertovská básnička:

„Jak je to s těmi čerty? Co mají otevřít? Dveře! Ale ono je to obrovské, to nejsou jen takové malé dveře, jako když jdeš třeba na záchod do koupelny. To jsou oooobrovské, dvoooojité a těm už se říká vrata!“

Čertovská básnička:

Otvírejte čerti vrata,
jdem se kouknout na čertáta.
Čertí kluci, čertí holky,
baští v pekle čertí vdolky.
Otvírejte na to tata,
dáme polštář pod kařata.
Otvírejte maličko,
v pekle prý je teplíčko.

„Tam se nikdo nemusí bát, že by měl červený nos od rýmy, protože je tam teplíčko. Přikládají pilně pod kotel.“

Mikulášská básnička:

Mikuláši, Mikuláši!
Copak mi dáš z nadílky?
Zažeň čerty, co mě straší,
já mám radši andílky!
Stačí kousek čokolády, hračka nebo ovoce.
Já nezlobím, na mou duši!
Těším se na Vánoce!!!

Andělská básnička:

Seděl anděl na obláčku, (Sedíme v dřepu)
čáry máry čaroval. (Čarujeme rukama)
Vyčaroval Mikuláše, (Ruce spojíme nad hlavou, jako čepice)
moc se z toho radoval. (Poskoky radostí)
Pozor na to, milé děti! Čarování není žert! (Káráme prstem)
něco se mu nepovedlo, (ruce v bok)
A tak přibyl ještě čert. (Rukama naznačíme rohy)

Při hře viděla paní učitelka, že se jeden z chlapců válí na gauči. Když došlo na vybírání, reagovala paní učitelka na chlapečka, který nedával pozor: „*To je škoda, chtěla jsem tě vybrat, ale nevyberu. Kdyby sis s námi hrál, tak bych tě vybrala. Zkus si zpravit ovládatko.*“ Od té doby se chlapec zapojil do činností.

Vybrala tedy jiného chlapce, který vybral stejnou postavu, která už byla. „*Toho už jsme tam měli. Zkus ještě popřemýšlet. My ti napovíme, my tě v tom nenecháme. Měli jsme tam čerta, andílka a ještě potřebujeme toho moudrého pána, co rozhoduje.*“

Maňásek čertíka Bertíka:

Paní učitelka dnes k řízené činnosti využila maňáska čerta. Pokud mluvila za čerta, měnila hlas. Vedla s čertem rozhovor o správné hygieně a děti jí pomáhaly.

„*Když Bertíka přijmete mezi sebe, a když ho budete učit, jak se tu má chovat a jak to tu ve školce vlastně všechno chodí, tak on vás za to taky něco naučí.*“ Paní učitelka mluvila skrz maňáska čertíka. Nejprve navodila atmosféru tím, že pár dětí čertíkem pohládila. Jednomu chlapečkovi dokonce řekla: „*Já jako čert, hrozně rád zlobím, ale od té doby, co chodím do školky, tak moc rád poslouchám! Opravdu! Ono je to prima!*“ Chlapec ho za to chtěl polechtat a paní učitelka hned reagovala: „*Já jsem vám děti něco neřekl, když mě polechtáte na břicho, tak mě to lechtá rovnou dvakrát, protože mi tam začnou skákat blechy.*“ Na to paní učitelka reagovala: „*Teda Bertíku, to se ale taky musíš umýt a vykoupat, abys neměl blechy.*“

Sama sobě odpověděla, jako čert: „Tobě se to nelíbí? Fůj, vy se myjete?“ „No, děti, to musíme Bertíka ještě asi naučit. Zatím jsme ho naučili, že PANÍ UČITELKA SE MUSÍ POSLOUCHAT, ABY BYLO ZDRAVO A VESELO, aby někomu neublížil nebo sobě...“

Čertík to popletl a tak mu děti radily, jak se umýt. Napustit si vanu, použít mýdlo a podobné věci, které slouží ke správné hygieně.

Hra na čerty:

Na závěr řízené činnosti si s paní učitelka zahrála s dětmi pohybovou hru. Využila básničky, kterou se děti učily, aby si ji lépe zapamatovaly:

Otvírejte čerti vrata,
jdem se kouknout na čertáta.

Čertí kluci, čertí holky,
baští v pekle čertí vdolky.

Čertík (vybrané dítě s rohy) chodí kolem kruhu a po skončení básničky jako ukradne vdolek kamarádovi, který ho pak honí po kruhu. Čertík se zachrání tím, že si sedne na volné místo kamaráda. Čertík předá rohy a řekne: JÁ VÍM, KRÁST SE NESMÍ/ JÁ VÍM, KRÁST SE NEMÁ... A hra pokračuje.

Hru paní učitelka ukončila relaxací na koberci. *„Lehněte si v pekle na zem, v pekle je zem teplá a odpočívajte. Bylo toho moc, bylo toho dost a bylo to pěkné! A koho Bertík pohladí, ten se půjde napít.“*

Shrnutí pozorování:

V tomto bloku jsem uvedla nácvik na besídku. Paní učitelka děti připravuje nenásilnou formou, kdy se snaží besídku nacvičit a utvořit pomocí hry. Hra kolovrátek děti zaujala, protože píseň je textem i melodií jednoduchá. Díky pohybu se básničky naučily děti také velmi rychle. Líbilo se mi, že paní učitelka pro nacvičení básničky využila pohybové hry na vdolky. Nejvíce oceňuji ukončení hry, kdy každé dítě se má omluvit a říct, že krást se nemá. Každé z dětí si to díky hře prožilo. Touto hrou procvičily i rytmus básniček, protože během básničky pleskaly rukama do stehien. Paní učitelka je během řízené činnosti i seznamovala se správnou hygienou. Motivace s maňáskem zaujala nejen nejmenší děti, ale i předškoláky.

3.4.3 Téma: LES

Cíl:

- Seznámení se se zvířaty, která žijí v lese
- Orientace v prostoru
- Rozvoj pozornosti
- Rozvoj vnímání rytmu
- Rozvoj empatie

Výstupy:

- Dítě roztřídí zvířátka do ošatek
- Dítě se bezpečně orientuje a pohybuje v prostoru
- Dítě se soustředí na chůzi mezi stromy
- Dítě se pomalu pohybuje do klidného rytmu písně
- Dítě se vžije do smutku zvířátek a lesa, chce pomoci

Obsah:

Dnešní řízená činnost byla organizována v kruhu. Paní učitelka si děti svolala písní: Hola, hola, dokola, pojdte všichni se mnou, hola, hola, do kola, pojdte děti sem. Volám kluky, holčičky, nejsme žádné buchtičky. My si svaly protáhneme a rádi ve školce budeme! „Děti, co uděláme, když se nemůžeme vejít do kolečka? Ano, rozšíříme ho. Jsou velmi důležitá naše pravidla chování, když je nás tady tolik, protože kdyby si každý v takovém počtu dělal, co by chtěl, tak by vznikl velký hluk, nepořádek a dokonce i chaos! Proto jsme se dohodli, že když děláme kolečko, tak děláme kolečko, protože všechno na světě má svůj čas a své místo.“

Paní učitelka přinesla velkou cestovní tašku. Děti postupně otevíraly tašku. Uvnitř tašky měla paní učitelka roury (tubusy od papírů) různých velikostí. Roury postavila do prostoru po třídě a z dalších kapes tašky vyndala z látek ušité koruny stromů, které se daly na tubusy navléknout. Paní učitelka vybírala děti na spolupráci s navlékáním stromů. *„Já můžu ke spolupráci pozvat jen toho, kdo poslouchá paní učitelku. Paní učitelka se musí poslouchat, proč? Aby bylo zdravo a veselo. Správně! Já vám nepřikazuju a nezakazuju, protože by mě to bavilo vám poroučet, ale já vás chráním a učím, abyste věděli, jak se máte chovat a aby se vám nic nestalo. Minulý týden kluci běhali po třídě. Říkala jsem jim, ať jezdí jen rychlostí tři,*

ale neposlechli a jezdili rychlostí pět. To byla rychlost, jak když ždíme pračka. Srazili se a jeden z nich brečel asi sedm minut, druhý seděl u stolu a také poňňukával, měl na tvářích červené fleky, a co myslíte? Bylo jim veselo? Ani ždibec! Bylo jim zdravo? Ani půl deka! Protože neposlouчали paní učitelku. Proto paní učitelku poslouchejte, ona vás má ráda a nechce, aby vám bylo auvajs!“

„To je krása! Až mi srdce jása. To si můžeme zatleskat.“ Pak paní učitelka s dětmi rozlišila jehličnatý a listnatý strom. A vysvětlili si i pojem koruna. Když byl celý les zhotovený a každá roura měla svůj návlek, pobídla paní učitelka děti, aby se prošly okolo lesa. *„Přicházíme k lesu. Na stejné zemi co my, bydlí tu s námi stromy. Mlčí a hledí si svého, listíčka zeleného. Topoly, topoly, topůlky, zatím jste vyrostly do půlky. Až budete jako svíce, bude nám o pár let více.“* Stoupneme si dokola kolem lesa, musíme nejdřív les odemknout. *Odemykám, odemykám les, aby sem klidně kdo chce vlez. Ať tu ale nekřičí, zvířátka jsou v bezpečí. Ať tu do houbiček nekope, ani ty ne, Prokope! Ať tu stromy neláme, ani ty neznámé! Odemykám, odemykám les, aby sem kdo chce klidně vlez. Za odměnu mu pak bude vůně, co tu z borovice zbude.“* Paní učitelka vyzvala děti, aby si sedly na své paloučky (dle stolečků). Pustila hudbu *Bloudím lesem v hloubi i po kraji* (Svěrák a Uhlíř) a děti do pomalé hudby dle barev, jak sedí u stolečků, kráčely lesem, tak aby se s nikým nesrazily a neponičily les. Během procházky v lese měly děti přemýšlet, koho cestou mohly potkat. *„Líbilo se mi, že pokud někdo omylem drknul do stromečku, tak neutek a zvedl ho. Když se něco stane, tak to nevadí, ale měl by to napravit. Stát se to může, ale napravit se to musí. Koho jste cestou potkali?“* Děti jmenovaly zvířata, která žijí v lese jako srnka, liška, veverka...

Paní učitelka měla na pohybovou hru s dětmi domluvené pohyby: hory - stoj, ruce spojené nad hlavou, doly - dřep, ruce na zemi, zahrádka - stoj, ruce před sebou, pohádka - ruce jako miska, potíže - chytíme se za hlavu. Co to znamená, že má někdo potíže? Dneska tady má taky někdo potíže.

Za horama, za dolama,

u čarovné zahrádky.

Za horama, za dolama,

začínají pohádky.

Za horama, za dolama,

i když je to k nevíře.

Za horama, za dolama,

má tam někdo potíže.

„A tady někdo potíže má. Náš les, ale zatím žádná zvířátka nemá a je z toho smutný. Myslíte si, že mu můžeme pomoci? Pomůžeme někomu, kdo má potíže? Budu vám ukazovat zvířátka a vy budete říkat, zda se do lesa hodí či nehodí. Lesní zvířátka budou bydlet v zeleném košíku a ostatní v červeném.“ Paní učitelka využila čepičky zvířátek z dramatické výchovy. Za pomoci dětí zvířátka roztřídila. Na konci řízené činnosti paní učitelka dětem rozdala všechny čepičky zvířátek. Děti se zabydly v lese. Les už tak smutný nebyl. Pro uzavření řízené činnosti děti společně s paní učitelkou les zase zamykaly.

Shrnutí pozorování:

Moment překvapení, co se ukrývá v tašce, byl opravdu pro děti velkou motivací. Některé děti byly velmi soustředěné a napnuté. Stromy utvořené z tubusů a návleků mohly děti navlékat samy. Krásné bylo, jak si děti dávaly pozor a opravdu v lese chodily tiše a ohleduplně. Řízená činnost měla i prosociální charakter, protože jsme společně dokázali pomoci lesu, aby nebyl smutný. Dále zde děti rozvíjely svou pozornost, protože neměly shodit žádný strom ani se dotknout kamaráda. Orientace v prostoru a pozornost paní učitelka s dětmi procvičila chůzí mezi stromy. Děti jsou zklidněné a soustředěné. Líbilo se mi, jak paní učitelka na začátku při odemykání lesa dětem připomněla pravidla, jak se v lese chovat nebo nechovat. Pro menší děti zde byly čepičky zvířátek, do kterých se vžily. Starší děti zase zaujalo kritérium třídění zvířátek a soustředěná chůze.

3.4.4 Téma: Šípková Růženka

Cíl:

- Rozvoj seriality, posloupnosti děje
- Rozvoj dramatizace - hra v roli
- Podpora samostatného vyprávění
- Rozvoj naslouchání a pozornosti
- Podpora mluveného projevu, vedení dialogu

Výstup:

- Dítě dokáže je pojmenovat a říct v jaké časové posloupnosti se pohádka odehrává
- Dítě hraje postavu z pohádky
- Dítě se soustředí na činnost a udrží pozornost na děj
- Dítě dokáže vést dialog při hře v roli
- Dítě dokáže reprodukovat děj pohádky

Obsah:

Paní učitelka přinesla umělou růži zabalenou v šátku. *„Já vám napovím, o kom si dneska budeme povídat. Dej přivonět dětem, zda jim růže bude vonět.“* Když děti dokázaly uhodnout téma, poprosila jednu z holčiček, aby obešla děti s růží. Každý si mohl ke květině přivonět. Jelikož umělá růže nevoní, tak využila paní učitelka porovnání vůně s živými narciskami, které měla na stole. Děti tak určily, která z kytiček voní a která ne. Pak paní učitelka nastříkala umělou růži voňavkou a provoněla tak celou třídu. *„Cítíš to? To je vůně. Mohli bychom si společně na tu princeznu Šípkovou Růženku zahrát.“* Paní učitelka přinesla z kartonů utvořený šípkový zámek (kartony nabarvené na růžovo s vyřezanými hradbami. Rozdělila mezi děti role královny, krále, princezny, stráží, sudiček a prince. Dětem, které dostaly roli, paní učitelka rozdala šátky, sukýnky a závoje.

Na zámku žila dívenka, Šípková Růženka,

na zámku žila, dívenka, Růženka.

Holčička v roli Růženky utvořila s dětmi kruh a tančily společně dokola. Po sloce se paní učitelka zeptala dětí: „*Umíte říct něco důležitého? Znáte to, že někdo i u toho zvedne prst, aby lépe upozornil na důležité sdělení?*“

Na pozoru se, dívenco, Šípková Růženko,

na pozoru se Růženko v zámku měj.

„A proč? Ano, aby se nepíchla o Růži. Protože, když byla Růženka ještě miminko, král a královna zavolali do světa: Haló haló, zveme všechny na křtiny naší princezny. Obvolali tak všechny z království, aby přišli. Pozvali hlavně tři sudičky. V lese bydlela i jedna protivná. Na tu ale zapomněli a nepozvali ji. Oslava byla náramná, lidé jedli a pili (narativní pantomima). Zkrátka šlo se tam, hodovalo, všichni zvedli číše o něco výše na zdraví Růženky. Ke kolébce přistoupila první sudička a pravila: budeš zdravá a krásná. Druhá sudička pravila: budeš hodná a chytrá. Než třetí sudička stihla vyslovit svůj dar, přistoupila ke kolébce zlá sudička a pravila: až ti bude osmnáct let, píchneš se o trn a usneš. Všichni se rázem přestali radovat, ale poslední sudička je uklidnila: nebudeš spát navždy, z velké lásky tě po sto letech vysvobodí statečný princ.“ Holčičky postupně chodily k Růžence a přály jí vše dobré. Paní učitelka s dialogem pomáhala a často děti jen opakovaly věty po paní učitelce. „*Pan král určil, že vše pichlavé musí pryč.*“ Paní učitelka poprosila děti, jestli by mohly naházet na hromadu vše, co je pro Růženku nebezpečné. Děti tak pantomimicky házely doprostřed kruhu různé předměty: nože, vidličky, meče, hřebíky, ostružiny, pily, sekery, jehly... „*Růženka rostla do krásy. Spočítáme to společně. Jedna, dva... osmnáct. V den narozenin uprostřed zahrady objevila Růženka věž, vystoupila do nejvyššího patra, kde seděla babička a podávala jí darem růži. Růženka se píchla do prstu a usnula.*“ Celý příběh společně s dětmi dramatizovala.

I usnul život na zámku, i venku v altánku.

A celý zámek zarostl do houští.

Všechny děti si lehly na koberec a zavřely oči. Paní učitelka všechny přikryla růžovým šátkem.

Princ nebojácný přispěchal, trním se prosekal.

A sto let spící Růženku políbil.

„Polibek má vždy kouzelnou moc, ať už je či není v pohádce. Princezna se probudila a sní celý zámek. A dobře to dopadlo.“

Byla svatba veliká, spustila muzika.

A jídla, pití každý měl, co jen chtěl.

„Král pozval všechny lidi z království i zlou sudičku, které spadl zlý závoj, a tím se stala hodnou. Od té doby všichni žili spokojeně a šťastně.“ Všechny děti utvořily kruh a poslední sloku písně tančily.

Princ dosud žije s dívkou, Šípkovou Růženkou.

A bude ji mít jistě rád napořád.

Shrnutí pozorování:

Děti se seznámily s dějem pohádky a zopakovaly si jeho posloupnost. Paní učitelka děj doprovázela hrou na kytaru. Píseň o Šípkové Růžence má jednoduchou melodii. Děti si dnes vyzkoušely, jaká je hra v roli, když mluvily za postavy. Během řízené činnosti paní učitelka nechala děti, aby jí radily, jak příběh pokračuje, kladla otázky k příběhu. Děti se tak musely soustředit na děj, pozorně naslouchat otázkám a doplňovat děj. Paní učitelka zvolila pohádku, kterou všechny děti znaly, aby je podněcovala k mluvenému projevu. Dnešním hlavním cílem bylo, aby děti znaly časovou posloupnost příběhu. Druhý den děti seřazovaly samostatně obrázky pohádky, podle toho, jak šel děj za sebou.

3.5 Rozhovor:

1. Co vás na tomto povolání baví? Je něco, co vám na něm vadí?

Baví mě potkávat se s dětmi. Jsou to bytosti, od kterých se stále mohu a chci učit. Jako pedagožce se mi velmi zamlouvá možnost tvůrčího prostředí - témata mohu s dětmi prožívat, zkoumat, zpracovávat nesčetnými způsoby a to je pro mne lákavé. Celoživotně mi vadí nepřiměřený počet dětí ve třídě.

2. Když začíná školní rok a přijdou vám nové děti, co je pro vás důležité?

Tak samozřejmě prioritou v tuto dobu je co nejméně frustrující adaptace nově přichozích kamarádů.

3. Máte stanovenou nějakou hierarchii cílů? Co je pro vás důležité a co méně důležité?

Ano, mám vnitřně stanovenou hierarchii cílů. Přemýšlela jsem o cílech své práce již mnohokrát. Došla jsem k závěru, že je nakonec skutečně nemnoho "věcí", na kterých v životě opravdu záleží. Mé úvahy vychází z osobní i pedagogické zkušenosti a úzce souvisí se studiem IQ a EQ. Jednoduše řečeno, myslím si, že nezáleží tak na tom, jestli dítě ovládá číselnou řadu teď (nebo se mu zvnitřní až později, v jeho příhodný čas), ale na tom, jestli mu neseberu svým působením odvahu a sebevědomí, sebeúctu, aby i dál se mohlo znovu a znovu radostně pokoušet objevovat sebe a svět. Učit se a chápat. Třeba onu číselnou řadu.

4. Existují pro vás nějaké všudy přítomné cíle?

Myslím si, že existují, je to naděje a dobrá vůle. Jednám podle nich a vlastně po nich i toužím. Jde mi primárně o fyzickou i psychickou pohodu nás všech. Aby nám tu bylo spolu zkrátka dobře. Všem. V našem třídním programu jsme si zvolili heslo: „HLAVNĚ V POHODĚ!“.

5. A co metody? Jaké upřednostňujete? Co třeba vaše mantry? Vnímáte je jako metody, nebo jak?

Upřednostňuji metodu názornosti a prožitku. Jsem přesvědčená, že osobní zkušenost je nejsilnější a nenahraditelná. Explorativní způsob výuky je mi také velmi blízký. A moje „mantry“? Neřekla bych, že jsou to přímo výukové metody. Dlouhou dobu jsem si ani neuvědomovala, že je používám. Když mi říkali: „*Ty Vaše průpovědky jsou prima.*“, vůbec jsem nevěděla, o čem vlastně mluví. Přišly z hloubi mne a naprosto přirozeně. Co se tak zamýšlím, týkají se především oblasti EQ, tedy např. sebepojetí, sebeúcty, schopnosti empatie, kooperace apod. Myslím si, že mi pomáhá naše „školkové vědění“ – znalosti a dovednosti směřovat a užívat je správně. Měly by podporovat právě onu zmíněnou naději a dobrou vůli - sobě samým, k druhým, ke světu. Doufám, že takto v srdcích dětí, později dospělých, snad zůstanou. Nejde jen o vzdělání, ale i o výchovu a k té bych je připojila především.

6. V RVP PV se píše, že „Učební aktivity probíhají především formou nezávazné dětské hry“. Jak je to u vás?

Nezávazná, tzv. spontánní hra má bez diskuze v dětském světě i zraní své nezastupitelné a stěžejní místo. V posledních letech však pozoruji, že u některých dětí je vhodné jejich hru nenásilnou formou, pobídkami, návrhy, příkladem rozvinout. Bohužel např. nemají představu o tom, co dělat s panenkou či jak postavit z kostek garáž pro auto. Na displeji tabletu se to zkrátka dělá jinak. Přála bych si, aby měly děti dostatek fyzického i časového prostoru ke svým hrám. Výchovně vzdělávací proces je však záležitost plánovaná, promyšlená a vědomě řízená. Také má nezastupitelné místo při vedení, výchově, vzdělání a kultivaci dětí. Pedagog by měl pravidelně přiměřeně dětem předkládat nejrůznější podněty a vést aktivity. Snažím se o to. Respektuji plně obojí.

7. Podle čeho volíte obsah vzdělávání (témata a činnosti)? Co vám pomáhá?

Pracujeme dle ŠVP, kde jsou témata na celý rok daná. Nicméně máme, k mé velké radosti, mnoho prostoru pro vlastní invenci a volbu, kdy a jak která témata zařadit a zpracovávat. Můžeme je rozšířit o nová či je doplnit, což je výborné. Vždy se snažím vycházet z vnitřní motivace dětí - co je pro ně aktuálně zajímavé, co prožívají, co je pro ně důležité, s čím případně „bojují“, a podle toho volím nosné téma. Nesnažím se jim za každou cenu uměle vnutit cizorodé záležitosti z „vnějšku“. Toto mám osvědčené a děti se mnou dobře spolupracují.

8. Máte nějaká oblíbená témata, ke kterým se každoročně vracíte?

Mám. Jsou to období niterných přechodů a malých/velkých zázraků, jako je jaro se svým pučením, hnízdy a studánkami (vždycky znovu mě fascinuje, že je z květu jablko, z pulce žába, z housenky motýl) nebo podzim se světýlky, mlhou, skřítky a voňavým lesem, barevnými plody. Velké svátky mě, bohužel, spíše děsí. Ale poradíme si láskyplně i s nimi.

9. Co je pro vás v pedagogickém povolání největší výzvou?

Vnímám své povolání téměř jako poslání, je nádherné, ale nesmírně vyčerpávající, náročné. Jak to udělat, aby člověk zůstal pro děti svěží, jak jarní louka a ne znavený, jak kopřiva mrazem sežehlá? To je skutečně celoživotní výzva pedagoga.

Minimálně pro mne ano. Prošla jsem neskutečně těžkým a trpkým časem osobního vyhoření a sama se divím, že přišel jakýsi restart. Jsem za něj vděčná, ale vím, že nic není samo sebou, musím se snažit. Inu - naděje a dobrá vůle.

10. Co byste mi dala za radu do mé budoucí práce?

Mějte se ráda, mějte ráda děti, lidi a svět a ono vám to „kantorování“ s nadějí a dobrou vůlí dobře půjde. A nezapomeňte na nadhled a legraci, to se vždycky hodí, protože: „Vesele, vesele, život musíš brát...“. Srdečně vám přeji mnoho krásných zážitků a neutuchající zájem a sílu.

Děkuji Vám, paní učitelko Kamilo. Váš vzor mě bude provázet určitě celý profesní život.

4 VYHODNOCENÍ POZOROVÁNÍ A ROZHOVORU

Při pozorování práce paní učitelky a následných rozhovorech s ní jsem měla možnost nahlédnout blíže do heterogenní třídy, kterou spolu s kolegyní vede a seznámit se s jejím způsobem práce. Protože jsem si vědoma, že mne paní učitelka Kamila pozitivně ovlivnila a cítím, že bych se chtěla přiblížit jejímu způsobu pedagogického myšlení, pokusím se nyní vystihnout některé jeho znaky, které jsou pozorovatelné z proběhlých aktivit a rozhovoru:

- 1. Cílevědomost:** vše, co paní učitelka Kamila s dětmi dělá, směřuje k cílům, které pojmenovala v našem závěrečném rozhovoru, tedy k rozvoji sebeúcty, odvahy a sebevědomí. Já bych ale tyto tři cíle doplnila o další, které vyplývají z třídního hesla „Hlavně v pohodě!“ Jsou to cíle socializační, které vedou děti k vzájemné ohleduplnosti, slušnosti a sociálnímu cítění. Tyto cíle jsem velmi intenzivně vnímala ve všech činnostech, které jsem ve třídě zažila. Ve třídě vždy platí, že ubližování tady nemá místo, že si vzájemně pomáháme a aby bylo „zdravo a veselo!“ Neznamená to, že paní učitelka ostatní cíle nenaplnuje, ale myslím, že například zmiňovaná číselná řada je pro ni spíše zábavou, kterou dětem nabízí, ale ty opravdové edukační cíle u ní vnímám v rovině osobnostně sociální. Ta je pro předškolní věk klíčová. Matějček (2008) ji dokonce řadí mezi jednu ze základních psychických potřeb.
- 2. Volba a realizace obsahu vzdělávání:** tedy to, jaká témata a činnosti paní učitelka dětem nabízí, plně souzní s RVP PV. Kamila Doležalová říká: „*Pracujeme dle ŠVP, kde jsou témata na celý rok daná. Nicméně máme, k mé velké radosti, mnoho prostoru pro vlastní invenci a volbu, kdy a jak která témata zařadit a zpracovávat. Můžeme je rozšířit o nová či je doplnit, což je výborné.*“ Citlivě vnímá dění ve třídě a reaguje na zájem dětí. Někdy si nejsem jistá, co vychází ze zájmu dětí a co děti přijaly za své, protože je paní učitelka šikovně motivovala. To, že děti s paní učitelkou Kamilou téměř stoprocentně spolupracují, není v důsledku autoritativního příkazu, ale motivací, která je postavena především na vnitřním zaujetí učitelky. Z paní učitelky je snadné vycítit, že svou práci dělá láskyplně a důsledně. Sama v rozhovoru uvádí, že vnímá svou práci téměř jako poslání. Dokáže si děti získat tím, jak s nimi

komunikuje (například její mantry), svou empatií, schopností dívat se na svět dětskýma očima a především tím, že sdílí s dětmi jejich prožitky. Kamila také v rozhovoru zmiňuje: „*Velké svátky mě, bohužel, spíše děsí. Ale poradíme si láskyplně i s nimi.*“ Což chápu tak, že jsou témata, která jí k srdci nepřišla, avšak i tato témata dokáže dětem pozitivně předat a prožít je s nimi.

3. Metody: Paní učitelka Kamila má výborné nápady, jak využít všední věci v mateřské škole. Pomocí nejrůznějších výtvarných aktivit vyrábí pomůcky, výzdobu a hračky, to vše dále dotváří společně s dětmi. Nejrůznější písničky, básničky a říkadla dokáže pohotově uplatnit ve všech situacích a tím předchází konfliktům, zraněním, případně jiným nečekaným hrozbám. Častou metodou, kterou paní učitelka využívá, je spontánní hra. Dle jejích slov má spontánní hra v dětském světě své nezastupitelné a stěžejní místo. Ke Kamile patří především mantry, které já od počátku své praxe vnímala jako její bytostní součást. Její mantry nepatří k všeobecně vyučovaným metodám, ale jsou jejím originálním stylem, který má osvědčený a kterým si vypomáhá k naplnění vzdělávacích cílů. Kromě toho Kamila tvrdí: „*Měly by podporovat právě onu zmíněnou naději a dobrou vůli - sobě samým, k druhým, ke světu. Doufám, že takto v srdcích dětí, později dospělých, snad zůstanou. Nejde jen o vzdělání, ale i o výchovu a k té bych je připojila především.*“ Myslím si, že právě smysluplnost, kterou požaduje po předškolním vzdělávání RVP PV, je v metodách paní učitelky Kamily obsažena bez výhrad. „*Předškolní vzdělávání smysluplně obohacuje denní program dítěte v průběhu jeho předškolních let a poskytuje dítěti odbornou péči.*“ (RVP PV, 2018, s. 6).

4. Individuální přístup: Do třídy chodí 28 dětí a jedná se o věkově smíšený kolektiv. Každé dítě se v takovém kolektivu potřebuje cítit dobře a mělo by se do něj těšit. Například oslovení křestním jménem při každodenním uvítání dětí ve třídě, musí zaručeně v každém, starším i mladším, vyvolat skvělý pocit, že je mezi svými. Paní učitelka dbá na mnoho dalších drobností a detailů, které utužují její blízký vztah s každým dítětem. Individuální přístup byl zjevný již od rána, kdy věnovala při příchodu do školky každému svou pozornost podle individuálních potřeb. Někomu stačil pouze úsměv a popřání hezkého dne,

jiný potřeboval objetí, dalšímu stačilo, když si vyslechla, co je u něj nového. Během ranních činností procházela mezi dětmi, často kolektiv upozorňovala na úspěchy druhých při hře, pobízela ke spolupráci, pomáhala rozvíjet hru nebo řešit konflikty. Paní učitelka zná velmi dobře povahy dětí, jelikož navštěvují její třídu po celou dobu jejich docházky do mateřské školy. Proto dokáže odhadnout, jak které dítě zareaguje na konkrétní situaci a následně je schopna ji individuálně a efektivně řešit.

- 5. Klima a atmosféra ve třídě:** Příjemná a pozitivní nálada je mým prvotním pocitem, který si z pozorování třídy odnáším jako nejdůležitější. Dětem se ve třídě líbí. Mantry paní učitelky pomáhají kolektiv usměrňovat a navigovat ke společným činnostem a vést ke společným rituálům. Již při adaptaci individuálně hledá různé funkční postupy, aby se děti cítily dobře. Pokud se každé dítě cítí ve třídě dobře, pak tato skutečnost ovlivňuje celý kolektiv dětí. Paní učitelka je tak schopna zpříjemnit pobyt každému dítěti, které do třídy přijde. Příjemné klima paní učitelka utváří i během volné hry, kde dětem napomáhá nenásilnou formou hru rozvíjet a podněcuje je tak k samostatnému řešení problému, komunikaci a pomoci druhým.

5 ZÁVĚR

Paní učitelka denně pracuje s 28 dětmi ve věku od tří do šesti let. Jako pozitiva vnímá velmi rychlou adaptaci nově příchozích dětí do třídy. Díky observačnímu učení se děti lépe zapojí do kolektivu a snadno odkoukají od druhých rituály, organizaci a chování. Starší děti často pomáhají dětem při sebeobsluze a jsou jim vzorem. Jako riziko vnímá velký počet dětí ve třídách, kde se nemůže každému do hloubky věnovat. Tvrdí, že v dnešní době musí být předškolní pedagog schopný vzdělávat a kultivovat ne skupinu dětí, ale dav. Ve věkově smíšené třídě je i riziko malé připravenosti předškoláků. Při řízené činnosti je důležité myslet na všechny věkové skupiny při volbě činností. Malé děti nesmíme přecenit, velké podcenit a zároveň neskouzávat do středně těžké náročnosti práce, při které se děti dále nerozvíjejí. Proto si vždy stanoví cíle pro jednotlivé skupiny, kterých se snaží dosáhnout.

Při své práci má paní učitelka primárně určený jeden hlavní cíl a to utvářet po celé dny sociální pohodu. Proto je hlavním heslem jejího třídního vzdělávacího programu: „Hlavně v pohodě!“. Hierarchie cílů, které si stanovila, vychází z jejích osobních a pedagogických zkušeností. Zaměřuje se na oblasti, které jsou podle ní v životě důležité. U dětí se zaměřuje především na prožitky, než na to, zda dítě umí vše, co je mu předloženo. Snaží se v dětech pěstovat odvahu, sebevědomí a sebeúctu, aby se nebály objevovat sebe a svět.

Obsah vzdělávání je určen školním vzdělávacím programem, ve kterém jsou daná témata pro celý rok. Kamila může s tématy pracovat variabilně a přizpůsobit je aktuálním potřebám dětí. To paní učitelka vnímá jako výhodu. Při volbě tématu vychází z vnitřní motivace dětí, přizpůsobí téma jejich aktuálnímu rozpoložení či potřebám a nenutí jim za každou cenu jí vybrané téma. Děti tak mnohem lépe spolupracují.

Paní učitelka upřednostňuje metodu názornosti a prožitku. Osobní zkušenost je podle ní nejsilnější a nenahraditelná. Nejefektivnější metodou je v tomto ohledu spontánní hra. Tu vnímá jako stěžejní. Snaží se jí dávat dostatek prostoru a nenásilnou formou dále rozvíjet. V tomto názoru se shoduje i s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání.

Dále jsem se zaměřila na mantry, které paní učitelka denně využívá. Z počátku prý takový cíl neměla. Když mantry začala utvářet a využívat, postupem času viděla, jaký to má progres a posun v momentě, kdy jim děti začaly rozumět a bezděčně mantry užívat. Utvořit mantry není těžká věc, ale musíte jim sami také věřit. Doplňuje, že děti velmi rychle vycítí, co je od pedagoga pravdivé a co ne. Pokud ale jste o svých slovech pevně přesvědčeni, tak to půjde. Pokud si tato slova vezmete za svá a budete v ně věřit, děti je přirozeně přijmou.

Sama jsem se zatím soustředila převážně na první rámcový cíl, tedy co děti učím. Už méně jsem přemýšlela nad dalšími, které pracují s hodnotami, sebepojetím a samostatností dětí. V tomto ohledu mi paní učitelka pomohla rozšířit si obzory. Sama tyto cíle naplňuje pomocí manter, které mě velice zaujaly a do budoucna je budu chtít v praxi využít, případně si vytvořit vlastní. Oslovilo mě, jak paní učitelka utvářela obsah vzdělávání na základě vnitřní motivace dětí a při tom dosahovala vzdělávacích cílů a záměrů. Ráda bych v budoucnu dětem poskytovala takovou nabídku činností, které budou v souladu jak se Školním vzdělávacím programem, tak vnitřní motivací dětí.

6 ZDROJE

BEČVÁŘOVÁ, Zuzana. *Současná mateřská škola a její řízení*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-537-7.

BELZ, Horst a SIEGRIST, Marco. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení: východiska, metody, cvičení a hry*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-479-6.

BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Komunikace dětí předškolního věku*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. ISBN 978-80-247-3008-0.

CAIATIOVÁ, Maria, DELAČOVÁ, Světlana a MÜLLEROVÁ, Angelika. *Volná hra*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-011-1.

HORKÁ, Hana a SYSLOVÁ, Zora. *Studie k předškolní pedagogice*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5467-7.

KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana, PUPALA, Branislav et al. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2008. ISBN 978-80-247-1568-1.

KREJČOVÁ, Věra, KARGEROVÁ, Jana a SYSLOVÁ, Zora. *Individualizace v mateřské škole*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0812-9.

LANGOVÁ, Marta et al. *Učitel v pedagogických situacích: kapitoly ze sociální pedagogické psychologie*. Praha: Univerzita Karlova, 1992. ISBN 80-7066-613-7.

MAŇÁK, Josef. *Stručný nástin metodiky tvořivé práce ve škole*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-002-6.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 5. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-504-2.

OPRAVILOVÁ, Eva a GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Rok v mateřské škole: učebnice pro pedagogické obory středních, vyšších a vysokých škol*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-703-9.

OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2016. ISBN 978-80-271-9087-4.

SPIPKOVÁ, Vladimíra. *Proměny primárního vzdělávání v ČR*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-942-9.

SVOBODOVÁ, Eva a ŠVEJDOVÁ, Hana. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8.

SVOBODOVÁ, Eva et al. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

SVOBODOVÁ, Eva, VÁCHOVÁ, Alena a VÍTEČKOVÁ, Miluše. *Do školky se zvířátky: metodika práce s příběhy v MŠ*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0185-4.

SVOBODOVÁ, Eva, VÍTEČKOVÁ, Miluše et al. *Osobnost předškolního pedagoga: sebereflexe, sociální kompetence a jejich rozvíjení*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1243-0.

SVOBODOVÁ, Eva. *Obsah a formy předškolního vzdělávání*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2007. ISBN 978-80-7040-940-4.

ŠMELOVÁ, Eva, PRÁŠILOVÁ, Michaela et al. *Didaktika předškolního vzdělávání*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1302-4.

VALIŠOVÁ, Alena, KASÍKOVÁ, Hana et al. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1734-0.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. ISBN 978-80-247-4100-0.

Internetové zdroje

HENDL, Jan. Metody pozorování. In: *Metodologie výzkumné práce* [online]. Praha: Karlova univerzita. Fakulta tělesné výchovy a sportu. 2010. [cit. 2019-03-16]. Dostupné z: <http://web.ftvs.cuni.cz/hendl/metodologie/jerabek3/k8/8-1.htm>

Jóga v denním životě: Systém. Mantra. *Joga.cz* [online]. ©2019 [cit. 2019-02-16]. Dostupné z: <https://joga.cz/system/duchovni-zazemi/mantra>

Mantra. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. České Budějovice (Česká republika), naposledy editováno 2. 12. 2018 [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Mantra>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2018. 50 s. [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/39793_1_1/

Řízený strukturovaný rozhovor. In: *ManagementMania.com* [online]. ©2011 - 2016 [cit. 2019-03-16]. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/rizeny-strukturovany-rozhovor>

ŠIMKOVÁ, Gabriela: Pozorování. In: *Pozorování, videostudie, analýza dokumentu*. [online]. Brno: Masarykova univerzita. 2016 [cit. 2019-03-16]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1421/podzim2016/VIKBA12/um/65951685/Pozorovani__videostudie__analiza_dokumentu.pdf

7 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1. Fotky z pozorování

Příloha 1. Fotky z pozorování

